

Sanna Kemppainen ja Tiina Maaniitty

**LAPSIPERHEIDEN PERUSPALVELUT
JA VARHAISKASVATUSPALVELUT**
Lappeenrannan varhaiskasvattajien kokemuksia
moniammatillisesta yhteistyöstä

Opinnäytetyö
Sosiaali-ala

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Sanna Kemppainen ja Tiina Maaniitty	Sosionomi (AMK)	Toukokuu 2018
Opinnäytetyön nimi		67 sivua 11 liitesivua
Lapsiperheiden peruspalvelut ja varhaiskasvatuspalvelut. Lappeenrannan varhaiskasvattajien kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä.		
Toimeksiantaja		
Lappeenrannan varhaiskasvatus		
Ohjaaja		
Eija Vikman, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka hyvin Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijät tuntevat yhteistyöprosessikäytännön Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (Eksoten) perhepalvelujen kanssa ja missä määrin varhaiskasvattajat tuntevat perheille tarjottavia palveluja. Työn tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvattajien kokemuksiin perustuvaa tietoa moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta perhepalveluiden kanssa ja antaa varhaiskasvattajille mahdollisuus esittää kehittämissuhteita yhteistyöhön liittyen.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä oli moniammatillinen yhteistyö ja varhainen puuttuminen. Työn aihetta koskevasta ohjaavasta lainsäädännöstä tarkasteltiin varhaiskasvatuslakia ja sosiaalihuoltolakeja erityisesti lapsiperheiden ennaltaehkäisevien peruspalveluiden osalta.</p> <p>Tutkimusmenetelmässä yhdistettiin kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen menetelmä siten, että kyselyssä oli sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä satunnaisotannalla valituista kymmenestä lappeenrantalaisesta päiväkodista alle esikouluikäisten lasten ryhmistä. Kysely oli suunnattu varhaiskasvattajille ja se lähetettiin päiväkodin johtajille, jotka jakoivat kyselyn omissa päiväkodeissaan ryhmiinsä.</p> <p>Tulosten perustella Lappeenrannan varhaiskasvattajat tunsivat hyvin Eksoten yhteistyöomakkeen ja se koettiin pääsääntöisesti toimivaksi työvälineeksi. Eksoten matalan kynnyksen palveluja varhaiskasvattajat tunsivat joidenkin palveluiden osalta, mutta palvelukokonaisuutta tunnettiin heikommin, minkä vuoksi varhaiskasvattajat kokivat tarvitsevansa lisätietoja Eksoten palveluista ja palveluun ohjaamisesta. Moniammatillinen yhteistyö perhepalveluiden kanssa koettiin pääosin sujuvaksi, mutta joiltain osin todettiin parantamisen varaa.</p>		
Asiasanat		
varhaiskasvatus, perhepalvelut, moniammatillinen yhteistyö, varhainen puuttuminen		

Author (authors)	Degree	Time
Sanna Kemppainen and Tiina Maaniitty	Bachelor of Social Services	May 2018
Thesis title		
Child and family services and early childhood education ser- vices Early childhood educators' experience in interprofessional coop- eration in Lappeenranta		67 pages 11 pages of appendices
Commissioned by		
City of Lappeenranta, early childhood education		
Supervisor		
Eija Vikman, South-Eastern Finland University of Applied Sciences		
Abstract		
<p>The purpose of the thesis was to define how well the employees of early childhood education in Lappeenranta are familiar with the cooperation process practice with the family services of South Karelia Social and Health Care District (Eksote) and to what extent early childhood educators are aware of the services provided for families. Another aim of the thesis was to provide information on early childhood educators' experience in interprofessional co-operation with family services and to allow early childhood educators to present their own ideas on developing cooperation.</p>		
<p>The theoretical framework of the thesis is concentrated on interprofessional cooperation and early intervention. The regulating legislation regarding the subject of this study, Act on Early Childhood Education and Care and Social Welfare Act, were examined, especially with respect to basic preventive services for families with children.</p>		
<p>The research method was a combination of a qualitative and quantitative method supplemented with a questionnaire including both structured and open questions. The thesis material was collected by using an electronic Webropol survey which was sent to randomly selected ten day-care centers in Lappeenranta for groups for under pre-school aged children. The survey was aimed at early childhood educators and sent to the management of day-care centers who distributed the questionnaire in their own day-care center.</p>		
<p>Based on the findings of the study the early childhood educators in Lappeenranta were well acquainted with Eksote's cooperation form and generally considered it to be a functional tool. Some of the low-threshold services provided by Eksote were familiar to early educators, but the complex of services was less familiar. Therefore the early educators mentioned that they would benefit from receiving more information on Eksote's services and guidance service. Interprofessional cooperation with Eksote's family services was mostly considered as functional, but in some areas there was a need for improvements.</p>		
Keywords		
early childhood education, family services, interprofessional cooperation, early prevention		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA	7
3	OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ	9
3.1	Varhaiskasvatuslaki.....	10
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	10
3.3	Sosiaalihuoltolaki	12
3.3.1	Sosiaalihuoltolaki peruspalvelujen vahvistajana	12
3.3.2	Asiakaslähtöisyys	15
3.3.3	Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut	16
3.3.4	Keskeisimmät lapsiperheiden sosiaalipalvelut	17
4	OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA.....	20
4.1	Moniammatillinen yhteistyö.....	21
4.2	Varhainen puuttuminen.....	24
4.3	Aiempiä opinnäytetöitä aiheesta	27
5	VARHAISKASVATUS YHTEISKUNNALLISENA PALVELUNA LAPSIPERHEILLE ...	30
5.1	Varhaiskasvatus nyt ja tulevaisuudessa	32
5.2	Lappeenrannan varhaiskasvatus	34
6	ETELÄ-KARJALAN SOSIAALI- JA TERVEYSPIIRI	35
6.1	Perhepalvelut.....	35
6.2	Palveluun tulo	36
6.2.1	Matalan kynnyksen periaate Lasten ja nuorten taloilla	36
6.2.2	Yhteistyölomakkeen käyttö ja yhteistyöprosessi	37
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	40
7.1	Tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävän rajaus	40
7.2	Tutkimusmenetelmä	42
7.3	Aineiston keruu ja analysointi	43

8	TUTKIMUSTULOKSET	45
8.1	Vastaajien taustatiedot	45
8.2	Varhaiskasvatuksen yhteistyö Eksoten kanssa	46
8.3	Eksoten palvelut ja niiden tunnettuus	49
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	51
10	POHDINTA	58
10.1	Luotettavuus ja eettisyys	58
10.2	Jatkotutkimusehdotuksia	60
10.3	Opinnäytetyöhön liittyvät oppimiskokemukset	61
	LÄHTEET	62

LIITTEET

Liite 1. Yhteistyölomake Lasten ja nuorten taloon

Liite 2. Kyselyn saate

Liite 3. Kyselylomake

Liite 4. Kuvaluettelo

1 JOHDANTO

Moniammatillinen ja eri hallinnonalojen rajat ylittävä yhteistyö on viime vuosina noussut keskeiseksi keinoksi vastata yhteiskunnan moninaistuviin haasteisiin. Myös vuosille 2016–2018 ajoittuvassa valtakunnallisessa Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa painottuu yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä. Hankkeessa on tarkoitus luoda maakunta- ja kuntatason rakenteet ja käytännöt kunnallisten toimijoiden, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyölle. Toimintakulttuurin muutos koskettaa läheisesti myös varhaiskasvatusta. Tulevassa sote- ja maakuntauudistuksessa lapsiperheiden palvelurakennetta on tarkoitus kehittää verkostomaisemmaksi, jolloin palveluihin syntyy uusia yhdyspintoja. Yksi keskeinen yhdyspinta on tarkoitus muodostaa tulevien maakuntien järjestämisvastuulla olevien sote-palvelujen ja kuntien sivistys- ja opetustoimen järjestämisvastuulle jäävien varhaiskasvatuspalvelujen välille. (Hastrup 2018.)

Myös lainsäädännöllä ohjataan vahvistamaan eri sektoreiden välistä yhteistyötä. Esimerkiksi varhaiskasvatustalaki (36/1973) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittavat viranomaisten väliseen yhteistyöhön. On olemassa tutkimuksellista näyttöä siitä, että moniammatillisen yhteistyön avulla lapsen ja perheen tuen tarve tulee huomioitua laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin.

Lappeenrannan varhaiskasvatus on jo pitkään tehnyt yhteistyötä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskeisiin yksiköihin (Eksote) kanssa. Lainsäädännöllisiin ja toimintakulttuurin muutoksiin liittyen opinnäytetyön työelämäkumppanimme Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatusjohtaja Päivi Virkki esitti opinnäytetyömme aiheeksi Lappeenrannan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja Eksoten perhepalvelujen yhteistyön. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, kuinka hyvin Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijät tuntevat yhteistyöolosuhteiden ja yhteistyöprosessin Eksoten palvelujen kanssa, missä määrin perhepalveluiden toimintaa tunnetaan sekä millaisena varhaiskasvattajat kokevat yhteistyön perhepalveluiden kanssa. Lisäksi tavoitteena on selvittää työntekijöiden kokemuksia moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta ja nostaa esille

työntekijöiden omia kehittämisehdotuksia. Koska Eksoten perhepalvelujen kokonaisuus on hyvin laaja, rajoitumme tässä työssä käsittelemään lapsiperheiden peruspalveluja.

Opinnäytetyössämme pohdimme moniammatillisen yhteistyön toimivuutta varhaisen puuttumisen näkökulmasta, jossa neuvoloilla ja varhaiskasvatuksella on avainrooli. Aihe on ajankohtainen ja Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman hengen mukainen: työssä nostetaan esiin moniammatillinen yhteistyö, ehkäisevät ja matalan kynnyksen palvelut, varhainen tuki ja varhaiskasvatuksen kehittäminen tukemaan lapsen hyvinvointia (Sosiaali- ja terveysministeriö s.a.).

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Varhaiskasvatus vaikuttaa merkittäväällä tavalla lapsen ja hänen perheensä elämään jakaen huoltajien kanssa vastuuta lapsen kasvusta ja kehityksen tukemisesta. Varhaiskasvatus ei ole sosiaalipalvelu, mutta kasvattajien merkitys lapsen kehityksellisten tarpeiden ja perheen sosiaalipalvelujen tarpeen tunnistamisessa on suuri. Päiväkodin henkilöstö on läsnä perheen arjessa ja havainnoi lasta useimmiten päivittäin. Suomessa päivähoitojärjestelmä on varsin kattava ja saavuttaa suurimman osan alle kouluikäisten lasten perheistä. Vuonna 2016 varhaiskasvatuksen piirissä oli 68 % kaikista 1–6-vuotiaista lapsista ja heistä 76 % oli kunnallisissa päiväkodeissa (THL 2017a).

Varhaiskasvatustaloutta uudistettaessa annettiin Laki lasten päivähoitosta annetun lain uudistamisesta (580/2015), jonka 11e §:n mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Tämä säännös korostaa eri toimialojen ja palvelujen välisen yhteistyön tärkeyttä.

Suomi on edelleen yksi maailman tasa-arvoisimmista maista, mutta eriarvoisuus, muun muassa taloudellinen eriarvoisuus, on kuitenkin lisääntynyt jo pitkään (Hiilamo 2017, 9). Tämä heijastuu sekä lapsen sen hetkiseen arkeen että pitkällä aikavälillä myöhäisempään yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Hilli ym.

(2017, 663, 673–674) ovat analysoineet THL:n Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteriaineistoa ja tarkastelleet sitä, miten kannattavaa syrjäytymisen ehkäisyyn suunniteltu interventio on. Tutkimuksessa todettiin yhteys vanhempien ongelmien ja lasten vaikeuksien välillä, mutta myös se, että lapsen kehityksellä on tietty suunta, jota ympäristö pystyy niin vahvistamaan kuin heikentämäänkin. Hilli ym. (2017, 674) viittaavat työssään varhaiskasvatusta tutkineen James Heckmanin laskelmiin siitä, että on kaksi kertaa kannattavampaa vahvistaa inhimillistä pääomaa varhaislapsuudessa kuin myöhemmin nuoruudessa. Myös Perälä ym. toteavat, että toimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi ovat tutkitusti vaikuttavampia, kun niitä kohdistetaan varhaisten elinvuosien ongelmiin (2013, 125). Varhaisen puuttumisen vaikuttavuus on kiistaton. Neuvoloihin ja varhaiskasvatukseen panostaminen on sekä yksilötasolla että yhteiskunnan kannalta taloudellisesti ja inhimillisesti kannattavaa.

Yli vuosikymmen sitten Hujala ym. (2007, 115) totesivat, että yhteiskunnan ja työelämän muutokset ovat vaikuttaneet perheiden arkielämään. Perheiden ja sukujen pieneneminen ja lähiyhteisöjen hajoaminen näkyivät jo tuolloin perheiden arjessa tukiverkoston heikkenemisenä ja vanhempien tukemisen siirtymisenä osittain yhteiskunnan tukijärjestelmien vastuulle. Perheiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä vanhempien tukeminen miellettiin varhaiskasvatushenkilöstön tehtäväksi. Myöhemmin muun muassa Mykkänen ja Böök (2017, 80–83) korostivat varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen huoltajien tukemisessa. Vanhempien pahoinvointi heijastuu lapseen ja vastaavasti vanhempien voimavarojen tukeminen lisää myös lapsen hyvinvointia. Perheen hyvinvointiin tulisi panostaa jo ennen kuin ongelma syntyy. Jos ongelman syntymistä ei pystytä estämään, tulisi tuen ja ohjauksen tapahtua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta ongelma ei pitkittyisi ja monimutkaistuisi. Parhaimmillaan varhaiskasvatus vastaa perheen tilanteeseen olemalla sosiaalisena ja emotionaalisenä tukena sekä arjessa että elämän muutostilanteissa.

Moniammatillinen yhteistyö, palveluiden pirstaleisuus ja palveluun tulon kynnysen madaltaminen vaativat tahtotilan lisäksi uudenlaisia toimintarakenteita. Eksoten alueella palvelujärjestelmärakenteen muutostarpeeseen on vastattu jo muutamia vuosia sitten. Palveluja on integroitu suuremmiksi ja selkeäm-

miksi kokonaisuuksiksi vuoden 2013 lopulta lähtien, jolloin Eksote toteutti Suomessa tuolloin ainutlaatuisen organisaatiomuutoksen keskittämällä perhepalvelut ja lasten ja nuorten psykiatrian palvelut matalan kynnyksen palveluiksi yhteen paikkaan, joka nimettiin Lasten ja nuorten taloksi. Eksotessa todettiin tuolloin, että hajallaan olevat ja vaikeasti tavoitettavat palvelut ovat keskeisiä syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Varhaisen ongelmiin puuttumisen ja asiantuntijoiden yhteistyön arvioitiin myös tuovan säästöjä. (Kotiharju 2012.)

Varhaiskasvatukseen tehtyjen muutosten (Laki lasten päivähoidosta annetun lain uudistamisesta 580/2015) pohjalta Lappeenrannan kaupunki on 1.8.2016 lähtien rajannut varhaiskasvatuslaissa määrättyjen ehtojen toteutuessa lapsen varhaiskasvatusoikeutta 20 tuntiin viikossa joko osapäiväisenä tai osaviikkoina varhaiskasvatuksena. Jo ennen lakimuutoksen voimaan astumista julkisuudessa käytiin paljon keskustelua siitä, mitä mahdollisia seuraamuksia varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta voi olla lapsen kehitykselle. Jos lapsen kehitys, tuen tarve tai esimerkiksi perheolosuhteet vaativat tai jos se on muutoin lapsen edun mukaista, huoltajat voivat hakea laajempaa varhaiskasvatusoikeutta. On kiistatonta, että varhaiskasvatus ja ryhmässä oppiminen vaikuttavat myönteisesti lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen (esim. Junttila 2015, 38) ja siten varhaiskasvatus myötävaikuttaa merkittävästi yksilön myöhemmään hyvinvointiin. Lapsen kasvuolosuhteisiin voidaan kuitenkin vaikuttaa myös muilla tarkoituksenmukaisilla keinoilla kuin osoittamalla lapselle laajempaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen lisäksi perhettä voidaan tukea sosiaali- ja terveystaloudellisesti, esimerkiksi perhetyöllä, erikoissairaanhoidon tuella ja terapialla. (Lappeenrannan kaupunki 2016, 6.)

3 OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Työmme liittyy varhaiskasvatukseen ja sosiaalihuoltolain mukaisiin lapsiperheiden peruspalveluihin, joten kuvaamme työssämme kummankin aihepiirin tämän työn kannalta keskeisiä lainsäädännöllisiä perusteita.

3.1 Varhaiskasvatustilaki

Varhaiskasvatustilain (19.1.1973/36) ensimmäisessä pykälässä säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painotuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Samalla yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestää lapselle tukea monialaisessa yhteistyössä. (Eml. 2a §.)

Mahkonen (2015, 151–152) toteaa, että lain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä muiden toimijoiden, muun muassa opetuksen, neuvolan, lastensuojelun ja muun sosiaalihuollon ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Hän nostaa esiin myös sen, että lakisääteinen yhteistyö on lapsen edun mukaista. Varhaiskasvatuksessa on tilanteita, joissa henkilökunnalla nousee huoli lapsesta ja pohditaan, mikä olisi hyvä toimintatapa ongelman ratkaisemiseksi. Lapsen huoltajilla ja varhaiskasvatuksen ammattihenkilöillä on mahdollisuus keskustella lapsesta esimerkiksi lapsen vasu-keskusteluiden ja kasvatusyhteistyöhön liittyvien keskusteluiden yhteydessä. Mikäli huoli on suuri, voi monialainen yhteistyö tulla kysymykseen. Varhaiskasvatustilaisissa itsessään ei ole säännöksiä, jotka mahdollistaisivat tietynlaiset väliintulot vanhemmuuteen niissä tilanteissa, joissa ammattihenkilöt ovat hyvin huolissaan lapsen hyvinvoinnista. (Mahkonen 2015, 188, 191, 194.)

3.2 Varhaiskasvatustilain suunnitelman perusteet

Varhaiskasvatustilain pohjalta Opetushallitus on päättänyt valtakunnallisista määräyksistä eli varhaiskasvatustilain suunnitelman perusteista, joiden mukaan paikalliset ja lasten omat varhaiskasvatustilain suunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatustilain suunnitelman perusteet 2016 on koko

maan kattava varhaiskasvatuksen ohjaus, jonka tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti laadittavat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2017. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 5.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 32–33) yhteistyö on jaettu kahteen osaan: yhteistyöhön vanhempien kanssa ja monialaiseen yhteistyöhön. Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tavoitteena sitoutua lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen kumminkin puolin. Yhteistyön tulee olla vuorovaikutteista ja se edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Yhteistyössä tulee huomioida lasten yksilöllisten tarpeiden lisäksi perheiden moninaisuus sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä voi olla monia eri muotoja ja tehtäviä lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Kasvattajat jakavat lapsen päivittäiset tapahtumat ja kokemukset huoltajien kanssa. He havainnoivat, kannustavat ja antavat myönteistä palautetta huoltajille liittyen lapsen kasvuun ja kehitykseen. Yhteistyön merkitys korostuu etenkin lapsen siirtymävaiheissa, joita ovat esimerkiksi lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai vaihtaessa päiväkotia. Luottamuksellinen ilmapiiri varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välillä mahdollistaa yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi silloin, kun henkilöstöllä herää huoli perheen mahdollisista sosiaalisista ongelmista ja lapsen hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (emt. 33–34) sekä Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 26) mainitaan, että monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteutuminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Kunnan on varhaiskasvatuslain mukaan

luotava tarvittavat yhteistyörakenteet ja toimittava moniammatillisessa yhteistyössä järjestäessään varhaiskasvatusta. Yhteistyötä tehdään neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Varhaiskasvatuksen henkilökunta antaa huoltajan luvalla lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa arvioon laajaan terveystarkastukseen, joka on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaisesta tunnistamisesta monialaisessa yhteistyössä. Yleisesti varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä, kuten esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa.

3.3 Sosiaalihuoltolaki

Varhaiskasvatuslain lisäksi tärkeä lainsäädännöllinen kehys opinnäytetyön aihepiirille tulee koko väestöä koskevasta sosiaalihuoltolaista. Sosiaalihuollolla tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta edistäviä ja ylläpitäviä toimia, sosiaalipalveluja ja niihin sisältyviä tukipalveluja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017). Uudistettu sosiaalihuoltolaki (1301/2014) astui voimaan 1.4.2015. Siinä säädetään sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä muista sosiaalihuollon kunnallisista tehtävistä ja niiden toteuttamisesta.

3.3.1 Sosiaalihuoltolaki peruspalvelujen vahvistajana

Suomen palvelujärjestelmän monimutkaisuus, "palveluviidakko", vaikuttaa osaltaan siihen, että asiakkaat eivät aina osaa hakea apua riittävän varhain tai eivät tiedä, mistä apua voisi hakea. Lapsiperheet kokevat saavansa melko hyvin apua lapsen kasvuun ja terveyteen liittyvissä pulmissa, mutta tarvitsevana enemmän tukea vanhemmuuden vahvistamiseen ja mahdollisiin parisuhdeongelmiin. Pienten lasten vanhemmista yli puolet on huolissaan jaks-

misestaan ja taidoistaan vanhempina. Suuria huolenaiheita ovat myös lähi-suhdeväkivalta, päihde- ja mielenterveysongelmat, syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteet ja sosiaalisen tukiverkoston puute – huolet, joista kertominen vaatii luottamuksellista suhdetta ja joita palveluissa tunnistetaan heikommin. Monet vanhemmista nimeävät pikkulapsiajan sellaiseksi kriittiseksi elämäntilanteeksi, jolloin vahvempi ja nopeampi tuki olisi voinut estää isomman kriisin perheessä. Samalla kun yhteiskunnan odotukset vanhemmuutta kohtaan ovat kasvaneet, ovat lasta koskevat huolen aiheet monimuotoistuneet. Pieniinkin arjen huoliin tulisi kuitenkin puuttua ennen kuin huoli kasvaa isoksi. (Perälä ym. 2013, 123–124, 126.)

Sosiaalihuoltolain uudistuksessa pyrittiin palveluviidakon karsimiseen siten, että palvelut tuodaan helposti saataviksi ja lähemmäksi asiakasta. Uudistuksella tähdättiin peruspalvelujen vahvistamiseen eli ehkäisevään työhön ja sitä kautta korjaavien toimenpiteiden tarpeen vähenemiseen. Palvelujen saatavuutta pyrittiin parantamaan matalan kynnyksen periaatteella eli järjestämällä sosiaalipalveluja muiden peruspalvelujen yhteydessä. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 13.) Myös Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma pyrkii muun muassa perhekeskustoimintamallin avulla kokoamaan palveluja yhteen. Perälä ym. (2013, 127–128) toteavat, että vanhempien voimavarojen ja osallisuuden vahvistaminen on koko perheen hyvinvointia ja terveyttä edistävää ehkäisevää työtä. Osallisuuteen kuuluu mahdollisuus osallistua päätöksiin palveluista ja toimenpiteistä. Käytännössä osallisuuden vahvistaminen tarkoittaa perheen kohtaamista ja tukemista, tiedon antamista ja päätöksentekoon osallistamista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan sosiaalihuoltolain uudistamista seuranneena vuonna 2016 lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä väheni 22 %:lla edellisestä vuodesta. Tämä nähdään ensisijaisesti uuden sosiaalihuoltolain ja matalan kynnyksen palvelujen lisääntyneen tarjonnan positiivisena vaikutuksena. (THL 2017b, 11.)

Etelä-Karjalan maakunnassa oli ollut myönteistä kehitystä lastensuojelun tarpeessa jo ennen uuden sosiaalihuoltolain voimaantuloa. Huostaanottojen ja avohuollon sijoitusten sekä kiireellisten sijoitusten määrä Etelä-Karjalassa

laski merkittävästi vuodesta 2010 vuoteen 2015. (Eksote 2016.) Tuona aikana Eksotessa kehitettiin Lasten ja nuorten talo, jossa palveluja integroitiin helpommin tavoitettaviksi. Lapsiperheiden peruspalveluiden palveluesimiehen Jaana Salakarin (2018) mukaan Imatralla ilmiön takana oli tuolloinen avohuollon tukitoimien merkittävä kehittämishanke, jossa muun muassa perustettiin hyvinvointineuvola ja kehitettiin ammatillista perhetyötä. Kehittämishankkeen myötä myös sosiaalihuollon henkilöstön asenteissa tapahtui myönteistä muutosta ja kodin ulkopuolinen sijoitus nähtiin aidosti viimesijaisena vaihtoehtona. Tämänkin myönteisen kehityksen takana oli palveluiden tuominen lähelle asiakasta. (Salakari 2018.)

THL:n tilastojen mukaan (THL 2017b, 4–5) maakuntien välillä on merkittäviä eroja huostaanotettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten määrissä. Väestöön suhteutettuna kiireellisesti sijoitettujen lasten osuus vuonna 2016 oli pienin Etelä-Karjalassa ja Ahvenanmaalla eli 0,1 % verrattuna maan keskiarvoon 0,3 %. Etelä-Karjalassa huostassa olleiden 0–17-vuotiaiden lasten määrä suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön oli 0,7 % koko maan keskiarvon ollessa 1,0 %.

Vaikka tämän opinnäytetyön aihe ei sivua lastensuojelua, on syytä todeta, että sijoitus kodin ulkopuolelle ei ole yksiselitteisen kielteinen ratkaisu. Sillä voi olla hyvinvointieroja kaventava funktio ja se voidaan nähdä myös uusien vaihtoehtojen mahdollistajana. (Heino ym. 2013, 51.) Kodin ulkopuolinen sijoitus on kuitenkin aina viimeinen keino lapsen turvata lapsen hyvinvointi, ja tutkimukset osoittavat, että varhainen puuttuminen ongelmiin on vaikuttavampaa. Heinon ym. (2013, 55–56, 64) mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet pärjäävät muita ikäisiään heikommin varhaisaikuisuudessa useilla hyvinvoinnin osa-alueilla. He ovat muun muassa keskimäärin vähemmän koulutettuja, heillä on useammin rikosrekisterimerkintöjä ja he saavat ikäisiään useammin toimeentulotukea ja psykiatrista hoitoa. Suurin osa lapsista on ennen kodin ulkopuolelle sijoittamista ollut neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulun piirissä, samoin kuin lastensuojelun avohuollon, ja juuri lastensuojelua edeltävien ennaltaehkäisevien palvelujen toiminnan vahvistamiseen on pyritty sosiaalihuoltolain uu-

distuksella sekä valtakunnallisella LAPE-muutosohjelmalla. Varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen kehityksellisiin haasteisiin ja sosiaalisiin ongelmiin puuttumisessa ei voi liiaksi korostaa.

Merkittävä muutos sosiaalihuoltolakiin (1301/2014, 3§) oli se, että uuden lain mukaan lapsi määritellään erityistä tukea tarvitseväksi lapseksi, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Lapsi on erityisen tuen tarpeessa myös silloin, jos hänellä on vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalvuluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai syyn vuoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsiperheet voivat saada sosiaalihuollon ehkäiseviä ja tukevia palveluja ilman lastensuojelun asiakkuutta. Sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitseville lapsille on säädetty yhtä vahva oikeus palvelujen ja tuen saamiseen kuin lastensuojelulaissa lastensuojelun asiakkaille. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 27.)

3.3.2 Asiakaslähtöisyys

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan (2017, 16) lain keskeinen periaate on asiakaslähtöisyys ja se, että palveluja järjestetään asiakkaan tarpeista lähtien mahdollisimman toimiviksi. Asiakaslähtöisessä toiminnassa asiakas osallistuu alusta asti palvelutoiminnan suunnitteluun yhdessä palveluntarjoajien kanssa, mikä taas edellyttää asiakkaalta ja palvelutoimijoilta keskustelua ja yhteisymmärrystä siitä, miten asiakkaan tarpeisiin voidaan vastata parhaalla mahdollisella tavalla. Sosiaalihuolto on usein moniammatillista yhteistyötä ja sosiaalihuoltolain, kuten varhaiskasvatustalvulin, yhtenä tavoitteena on ollut luoda edellytyksiä eri toimijoiden väliselle yhteistyölle.

Asiakaslähtöisyyden vahvistamiseksi sosiaalihuoltolaissa on määritelty ne tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja muuta sosiaalihuoltoa järjestetään. Nämä määrittelyt osoittavat muille toimijoille, minkälaisissa tilanteissa sosiaalitoimeen voi olla yhteydessä. Keskeistä lain soveltamisen kannalta on se, että keskiössä on asiakas ja hänen tarpeensa, eikä palvelujärjes-

telmä ja rakenteet, johon asiakkaan tulisi sopeutua. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 38.) Moniammatillinen yhteistyö, jossa asiakkaan tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan kokonaisvaltaisesti sekä matala kynnyksellä palveluun pääsyssä ovat tärkeitä osatekijöitä sosiaalihuoltolain soveltamisessa lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla.

Lasten tuen tarvetta sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2017, 44–46) määritellään yleisesti siten, että tuen tarvetta voi esiintyä erilaisissa tilanteissa sekä lapseen ja hänen perheeseensä liittyen, että myös lapsen lähipiirin tilanteeseen liittyen. Tuen tarvetta määriteltäessä tulisi huomioida lapsen ja hänen vanhempiansa ja huoltajiensa lisäksi myös muut lapsesta huolta pitävät henkilöt ja hänen sisaruksensa. Lähtökohtana tuen tarpeen tarkastelussa on kuitenkin aina lapsi ja lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen tukemista arvioidaan aina lapsen etu huomioiden. Perheen merkitystä korostetaan lapsen luonnollisena kasvuympäristönä. Laissa perhe on tarkoitettu ymmärrettäväksi varsin laajana käsitteenä johtuen siitä, että perhemuodot ovat moninaistuneet ja esimerkiksi yksinhuoltaja- ja uusperheiden osuus kaikista lapsiperheistä on kasvanut, samoin maahanmuuttajataustaisten ja monikulttuuristen perheiden määrä. Myös seksuaalivähemmistöihin kuuluvien huoltajien lapsiperheiden tarpeisiin tulee kiinnittää huomiota. Perhemuodosta riippumatta huoltajilla on kuitenkin aina ensisijainen oikeus ja vastuu lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta, mutta heillä on myös oikeus saada tukea tähän tehtävään. Perheelle tarpeellista apua on pyrittävä tarjoamaan riittävän varhain ja sosiaalihuoltolain mukaiset ennaltaehkäisevät perhepalvelut ovat ensisijaisia suhteessa korjaviin lastensuojelun palveluihin.

3.3.3 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut

Sosiaalihuoltolain 14 § mukaan yleisinä kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta, perhetyötä, kotipalvelua, kotihoitoa, asumispalveluja, laitospalveluja, liikkumista tukevia palveluja, päihdetyötä, mielenterveystyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa, omaistaan ja läheistään hoitavan henkilön vapaata ja muita asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiä

sosiaalipalveluja. Suurin osa näistä palveluista on harkinnanvaraisia ja määräaikaaisia. Palvelujen myöntämisen pitää kuitenkin aina perustua yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa kirjaamaan välttämättömät palvelut asiakassuunnitelmaan, ja asiakassuunnitelmaan kirjatut välttämättömät palvelut kunnan on järjestettävä. Palveluja järjestettäessä on erityisesti huomioitava lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 51–53.)

Sosiaalihuoltolain mukaisten yleisten palvelujen lisäksi on myös erityislainsäädännön perusteella tarjottavia kunnallisia sosiaalipalveluja, esimerkiksi lastensuojelu, lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvä sovittelu, omaishoidon tuki ja kotouttamiseen liittyvät tehtävät, jotka myöskin voivat koskettaa lapsiperheitä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017). Emme kuitenkaan käsittele erityislainsäädännön piirissä olevia palveluja.

3.3.4 Keskeisimmät lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Tutkimme tässä työssä varhaiskasvatuksen ja sosiaalihuoltolain mukaisten lapsiperheiden peruspalveluiden yhdyspintaa. Lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta keskeisimmät peruspalvelut ovat perhetyö, kotipalvelu ja tukisuhde-toiminta, joita tarkastelemme lähemmin. Myös kasvatus- ja perheneuvonta on tärkeä lapsiperheitä hyödyttävä palvelu. Eksoten palvelurakenteessa se kuuluu perhepalvelujen lasten ja nuorten ehkäiseviin palveluihin, mutta on eriytetty lapsiperheiden peruspalveluista, joihin työmme keskittyy, joten tässä yhteydessä kasvatus- ja perheneuvontaa ei käsitellä.

Perhetyö on yksi merkittävimmistä sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista, jota annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen tukemiseksi. Yleisimmin perhetyötä tehdään sosiaalitoimen, neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulun yhteydessä. Perhetyö ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta, mutta lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja hänen perheensä ovat kuitenkin myös oikeutettuja saamaan sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tai lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä. (THL 2015a; Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 58.)

Perhetyön tavoitteena on muun muassa vahvistaa perheen voimavaroja ja perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, tukea vanhemmuutta ja ohjata lasten kasvatusta sekä opastaa arkirutiinien hallinnassa ja toimintakyvyn vahvistamisessa. Perhetyötä voidaan tarjota myös ennaltaehkäisevästi eikä se ole ikäsidonnaista: sitä voidaan antaa osana muita sosiaalipalveluja esimerkiksi silloin, kun aikuinen lapsi hoitaa omaa vanhempaansa. Vaikka perhetyöllä on tietyt melko vakiintuneet toimintamuodot, voidaan palvelua myös muokata perheen yksilöllisen tarpeen mukaisesti esimerkiksi tarjoamalla ryhmätoimintaa tai keskusteluapua. Perhetyö voi käsittää myös laajennetun perheen jäsenet, jos sosiaalihuollon asiakkaan omaksi perheekseen kokemat henkilöt tarvitsevat sitä osana asiakkaan palveluprosessia. Lopullisena päämääränä on perheiden elämähallinnan ja omien voimavarojen tukeminen ja arjessa selviytymisen vahvistaminen. Huoltajien kokemus perhetyöstä on myönteinen ja se koetaan arkea, lapsen hoitoa, vanhemmuutta ja parisuhdetta tukevana ja voimaannuttavana. Vanhemmat kokevat tulleen kuulluksi, minkä merkitys jo sinällään on tärkeä voimaannuttava tekijä. (THL 2015a; Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 58–59.)

Perhetyö liittyy kiinteästi LAPE-muutosohjelmassa kehitteillä olevaan perhekeskustoimintamalliin eli lähipalvelujen kokonaisuuteen, joka verkostoi yli sektorirajojen lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä edistävät palvelut sekä varhaisen tuen ja hoidon.

Sosiaalihuoltolaissa on säädetty lapsiperheiden subjektiivisesta oikeudesta **kotipalvelun** saamiseen. Välttämätön kotipalvelu on järjestettävä kaiken ikäisille lapsille ja heidän perheilleen, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista laissa mainittujen syiden vuoksi. Kotipalvelua annetaan huoltajien toimintakyvyn alentuessa esimerkiksi sairauden, synnytyksen, vamman tai uupumuksen johdosta tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella. Erityinen perhetilanne voi olla esimerkiksi parisuhdeongelmat, muut perheessä ilmenevät ristiriidat, vanhempien ero, perheenjäsenen tai muun omaisen vaikea sairaus tai kuolema tai tilanne, jossa toinen vanhemmista on vankilassa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 46, 60.)

Myös vammaisen lapsi, kaksoset tai aikuinen omaishoidettava voi olla peruste erityiselle perhetilanteelle ja tuen tarpeelle. Lasten- ja kodinhoidolla tarkoitetaan esimerkiksi kotiin annettavia palveluja kuten lasten- ja kodinhoidossa opastamista ja kotitöissä auttamista, joilla tuetaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti perheen arjessa selviytymistä ja vanhemmuutta. Kotipalvelu on ennaltaehkäisevä varhaisen tukemisen keino, jolla pyritään vahvistamaan perheen omia voimavaroja. Tarpeenmukaisilla ja riittäväillä tukitoimilla voidaan ehkäistä ongelmien kumuloitumista ja sen kautta vähentää erityispalvelujen ja lastensuojelun tarvetta. Koska sosiaalihuoltolain painopiste on varhaisessa interventiossa ja peruspalveluissa, painotetaan myös sitä, että tietoa palveluista, niiden saatavuudesta ja siitä, miten niitä voi hakea, on oltava saatavilla helposti ja ymmärrettävällä tavalla. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 61–62, 100.)

Sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden kuten perhetyön ja kotipalvelun käyttö lisääntyi merkittävästi uuden lain voimaantuloa seuraavana vuonna 2016. Esimerkiksi perhetyö lisääntyi 23 % edellisestä vuodesta ja kodin- ja lastenhoitopalvelu 11 %. (THL 2017b, 11–12).

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2017, 85) todetaan laissa mainituista muista sosiaalipalveluista, että erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää yleisinä perhepalveluina vertaisryhmätoimintaa sekä **tukihenkilö- tai tukiperhetoimintaa** lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Palveluja voidaan järjestää myös muille kuin erityistä tukea tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen. Esimerkiksi vanhempien erotilanteessa lapsi voi tarvita tällaista tukea.

Tukiperhe on perhe, jossa lapsi käy säännöllisesti ja sovitusti ja sosiaalitoimi maksaa tästä toiminnasta tukiperheelle kuntakohtaisen sopimuksen mukaisen korvauksen. Tukiperhettä tarvitaan monenlaisille lapsille ja erilaisissa elämäntilanteissa, joten tukiperheetkin voivat olla hyvinkin erilaisia. Tukiperhe voi olla kahden vanhemman lapsiperhe, yksinhuoltajaperhe tai lapseton pariskunta. Tukiperheeksi käy myös jo aikuiseksi omat lapsensa kasvattanut "varamumola" tai yksinasuvan aikuisen perhe, jolla on resursseja ja halua tarjota huolenpitoa ja turvaa lapsille. (THL 2015b.)

Eksoten lapsiperheiden peruspalveluiden tukisuhdetoiminnassa (Eksote s.a.) tukiperheinä ja tukihenkilöinä toimivat Eksoten kouluttamat vapaaehtoiset, jotka saavat toiminnasta pienen palkkion. Vuoden 2018 alussa tukisuhdetoiminnassa oli Eksoten alueella mukana 116 lasta ja 16 lasta odotti sopivaa tukihenkilöä tai -perhettä (Kempainen 2018). Tukisuhdetoiminnassa vapaaehtoiset toimivat luotettavan aikuisen mallina tuettavilleen. Vapaaehtoisten soveltuvuus tukisuhdetoimintaan selvitetään ennen koulutukseen pääsyä haastattelemalla ja selvittämällä vapaaehtoisen rikostaustaote hänen suostumuksellaan. Vapaaehtoiset ovat sitoutuneet vaitioloon lapsen ja lapsen perheen asioissa vapaaehtoistoiminnan aikana ja sen jälkeen. Lapset voivat vieraila kerran kuukaudessa yhden viikonlopun tukiperheen kotona ja osallistua siellä tukiperheen tavalliseen arkeen. Eksote järjestää ostopalveluna myös Yökylätoimintaa. Yökylätoiminnassa lapsi pääsee kahdeksi päiväksi ja yhdeksi yöksi kerran kuukaudessa ammatillisen henkilöstön ylläpitämään kodinomaiseen ympäristöön viettämään mukavaa aikaa luotettavien aikuisten ja toisten lasten seuraan. (Eksote s.a.)

Tukihenkilöllä voi olla moninaisia rooleja: hän voi olla elämän opettaja, ihmisuhteosaaja, arjen opettaja tai rajojen asettaja. Konkreettinen toiminta vaihtelee tuettavan lapsen tarpeiden mukaan. Tukihenkilön tärkein tehtävä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä arkisilla asioilla. Lapsen tarpeista riippuen tukihenkilö esim. kuuntelee huolet, murheet ja ilon aiheet, kannustaa erilaisiin harrastuksiin, tukee mahdollisesti koulunkäyntiä, on leffaseurana, vie luontoretelle tai koripallo-otteluun. Tukihenkilö täydentää lapsen tai nuoren luonnollista lähiverkostoa olemalla luotettava aikuinen lapselle. (THL 2015c.)

4 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Tutkimuksissa tarkasteltavia ilmiöitä kuvataan teorian avulla. Tässä opinnäytetyössä tutkittava ilmiö on moniammatillisen yhteistyön toimivuus varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Kontekstina on varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden peruspalveluiden yhdyspinta. Työn teoreettisena lähtökohtana on moniammatillinen yhteistyö. Tarkastelemme sitä, miten varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat yhteistyöprosessin Eksoten palveluiden kanssa ja

miltä yhteistyö näyttää heidän kokemustensa valossa. Kuvaamme työssämme moniammatillisen yhteistyön keskeisiä käsitteitä ja ilmiöitä ja tarkastelemme tutkimustulosten analysoinnissa varhaiskasvattajien kokemuksia suhteessa moniammatillisen yhteistyön teoriaan.

Lisäksi työhön liittyy kiinteästi varhaisen puuttumisen periaate, joka on jo pitkään ollut keskeinen näkökulma lapsiin ja nuoriin liittyvissä hankkeissa. Varhaisen puuttumisen periaate auttaa ymmärtämään moniammatillisen yhteistyön merkitystä, joten kuvailemme käsitteen työssämme lyhyesti. Käymme läpi myös muutamia aiempia opinnäytetöitä, jotka sivuavat aihepiiriämme ja taustoittavat työtämme.

4.1 Moniammatillinen yhteistyö

Opinnäytetyömme aihetta koskevassa lainsäädännössä ja ohjeistuksissa sekä LAPE-muutosohjelmassa painottuu yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä. Työ nähdään yleisestikin yhteistoiminnallisena, sillä nyky-yhteiskunnassa monitahoisten asioiden hallinta vaatii useampaa näkökulmaa kuin mitä yksilö voi tarjota. Usein tällöin viitataan jaettuun asiantuntijuuteen. (Kontio 2010, 6.)

Eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä käytetään käsitteitä moniammatillisuus ja monialaisuus, jotka arkikielessä sulautuvat toisiinsa. Kontion (2010, 8) mukaan käsitteet ovatkin epämääräisiä. Moniammatillisen työn voidaan todeta olevan rinnakkain työskentelyä, jossa korostuu työn koordinointi sekä osaamisen ja tiedon jakaminen. Yksinkertaistettuna tällä tarkoitetaan, että moniammatillisessa yhteistyössä asiantuntijoilla on yhteinen tehtävä tai ongelma ratkaistavanaan ja he yhdistävät tietonsa ja osaamisensa päästäkseen yhteiseen tavoitteeseensa. Näin yhteistyöhön tulee mukaan erilaisia tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita kokonaisuuden rakentaminen edellyttää. Moniammatillisuuden käsitettä lähellä on verkosto-osaaminen, jossa korostetaan vuorovaikutusta ja verkostossa toimimista. Monialaisuudella taas viitataan esimerkiksi koulutusalojen ylittämiseen ja erilaisten osaamisten nivoutumiseen yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Monialainen yhteistyö mielletään usein myös eri hallinnon- ja tieteenalat yhdistäväksi toiminnaksi. Esimerkiksi poikkihallinnolli-

nen verkostotyöskentely tarkoittaa sitä, että verkoston toimijat ovat eri hallinnonaloilta ja verkosto koostuu esimerkiksi varhaiskasvatuksen, opetustoimen, terveystoimen ja sosiaalitoimen edustajista. (Isoherranen 2008, 33, 37; Kattisko ym. 2014, 10.)

Suomessa moniammatillisuutta on tutkinut muun muassa Isoherranen, joka käyttää esimerkiksi sairaalan moniammatillista yhteistyötä käsittelevässä väitöskirjassaan (2012) johdonmukaisesti käsitettä moniammatillisuus, vaikka tutkimukseen osallistui lääketieteellisen koulutuksen saaneiden lisäksi sosiaali- ja terveystoimen eri ammattihenkilöitä. Päädyimme myös käyttämään työsämme käsitettä moniammatillisuus.

Isoherranen (2008, 33, 36–37, 41) toteaa, että moniammatillisen yhteistyön käsitettä käytetään monimerkityksisesti. Se on eräänlainen sateenvarjokäsite, joka pitää sisällään monia eri yhteistyömuotoja. Käsitettä moniammatillisuus käytetään laajasti, kun kuvataan yleisesti asiantuntijoiden yhteistyötä, myös silloin, kun työskennellään rinnakkain ilman että tehdään varsinaista yhteistyötä. Moniammatillisessa yhteistyössä tulee mukaan useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia ja keskeiseksi työssä nousee se, kuinka kaikki tieto ja osaaminen kootaan ja prosessoidaan kokonaisvaltaisen käsityksen saavuttamiseksi asiakkaan tilanteesta ja yhteisen tavoitteen rakentamiseksi. Tässä yhteydessä usein puhutaan myös keskustelun moniäänisyydestä eli siitä, että tulisi kuulla eri asiantuntijoita. Hyvän moniäänisen keskustelun ja moniammatillisen yhteistyön aikaansaamiseksi on tunnistettava vallitseva vuorovaikutuskulttuuri ja pyrittävä tietoisesti sellaiseen vuorovaikutukseen, jossa tiedon ja eri näkökulmien yhteen saattaminen on mahdollista.

Rekola (2008, 9–12) pohtii artikkelissaan sosiaali- ja terveystoimen tuottamisen kehityssuuntia ja toteaa, että moniammatillinen yhteistyö ja verkostoyhteistyö ovat keinoja vastata yhteiskunnallisiin muutoksiin. Yhteiskunnan ja sen tuottamien palvelujen rakenne on monimutkaistunut ja monimuotoistunut. Haasteita palvelujen tuottamiseen tuovat muun muassa yhteiskunnan eriarvoistuminen ja sosiaalisia ongelmia ja syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan ke-

hittäminen. Myös yhteiskunnan moninaistuminen kulttuuristen ja etnisten vähemmistöjen määrän lisääntymisen myötä luo tarvetta eri alojen asiantuntijoiden yhteistyölle ja verkostoitumiselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö on jo lähes kaksi vuosikymmentä sitten asettanut tavoitteeksi moniammatillisen työskentelyn, palveluketjujen ja verkostoituneiden työtapojen kehittämisen sekä palvelujen vaikuttavuuden parantamisen laadukkaiden palveluiden turvaamiseksi mutta myös kustannustehokkuuden parantamiseksi. Nykyisessä monimuotoisessa yhteiskunnassa tiedon ja osaamisen vaatimukset ovat merkittävästi lisääntyneet. Yksittäisen asiantuntijan asiantuntemus ei aina riitä vastaamaan riittävän hyvin yksilön hoivan ja tuen tarpeen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Tällöin tarvitaan rajojen ylittämistä, rajapinnoilla toimimista sekä rajat ylittävää, poikkitieteellistä ammatillisuutta ja moninäkökulmaisuuutta. Puhutaan hybridisestä ajattelusta, jonka avulla parhaimmillaan löydetään uusia ratkaisuja ja uudenlaista ymmärrystä. (Isoherranen 2008, 46; Katisko ym. 2014, 10–11.)

Isoherranen (2008, 33, 41, 46–47) ja Katisko ym. (2014, 11) pohtivat myös moniammatillisen yhteistyön edellytyksiä. Moniammatillisessa yhteistyössä on tunnistettava oma erityisosaaminen ja asiantuntijuus. Kun tietoa on paljon, on ymmärrettävä oman alansa oleellinen tieto, jotta se siirtyisi moniammatillisen ryhmän yhteiseen ymmärrykseen. Jokainen ammattihenkilö jakaa tietämyksensä tasavertaisesti toisten kanssa ja kunnioittaa muiden mielipiteitä työskennellessään suunnitelmallisesti asiakkaan hyväksi. Haasteena on kyky yhdistää ammattilaisten erilaiset vahvuudet ja osaaminen asiakkaan hyväksi, minkä edellytyksenä on oman työyhteisön vallitsevan vuorovaikutuskulttuurin tunnistaminen. Jos siinä on moniammatillisen yhteistyön kannalta puutteita, tulisi pyrkiä sellaiseen vuorovaikutukseen, jossa eri näkökulmien yhteen saattaminen on mahdollista. Yhteistyön edellytyksiä ovat lisäksi myös motivaatio, joustavat roolit, vastuukysymysten määrittely, yhteisen tiedon luomisen käytännöt sekä tiimityön ja vuorovaikutustaitojen oppiminen. Nämä kaikki ovat tärkeitä ja haasteellisia työelämätaitoja. Yhteistyön edellytykset ovatkin samalla myös sen haasteita. Haasteista ehkä tärkein on asiakkaan oman tiedon ja kokemuksen merkityksen oivaltaminen.

Kontio (2010, 8–9) nostaa edellä mainittujen moniammatillisen yhteistyön edellytysten lisäksi esiin myös kokonaisuuksien ymmärtämisen ja yhteistyötai-dot. Hänen mukaansa moniammatillisessa yhteistyössä korostuvat erityisesti asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaiku-tustietoinen yhteistyö, rajojen ylittäminen ja verkostojen huomioiminen. Todel-lisesta moniammatillisesta yhteistyöstä voidaan puhua silloin, kun työn pää-määrät ja tavoitteet aidosti tunnustetaan, eikä vain vaihdeta tietoa (Kovanen 2004, Kontion 2010, 9 mukaan).

Moniammatillista yhteistyötä eli useita eri asiantuntijoita ja mahdollisesti eri or-ganisaatioita käsittävää asiakaslähtöistä yhteistyötä tukeville organisaatioille on ominaista se, että niissä arvostetaan työntekijöiden osallistumista, autonomia, tasa-arvoa ja ilmaisuvapautta. Yhteistyöllä pyritään muuttamaan toimin-takulttuuria joustavammaksi ja mm. purkamaan tiedonkulun ja vuorovaikutuk-sen puutteita. (Isoherranen 2008, 29; Rekola 2008, 13, 17). Myös työelämä-kumppanimme Lappeenrannan varhaiskasvatus on kiinnostunut selvittämään työntekijöidensä kokemuksia Eksoten perhepalveluiden kanssa ja rohkaisi esittämään kehittämissuhteita yhteistyöstä.

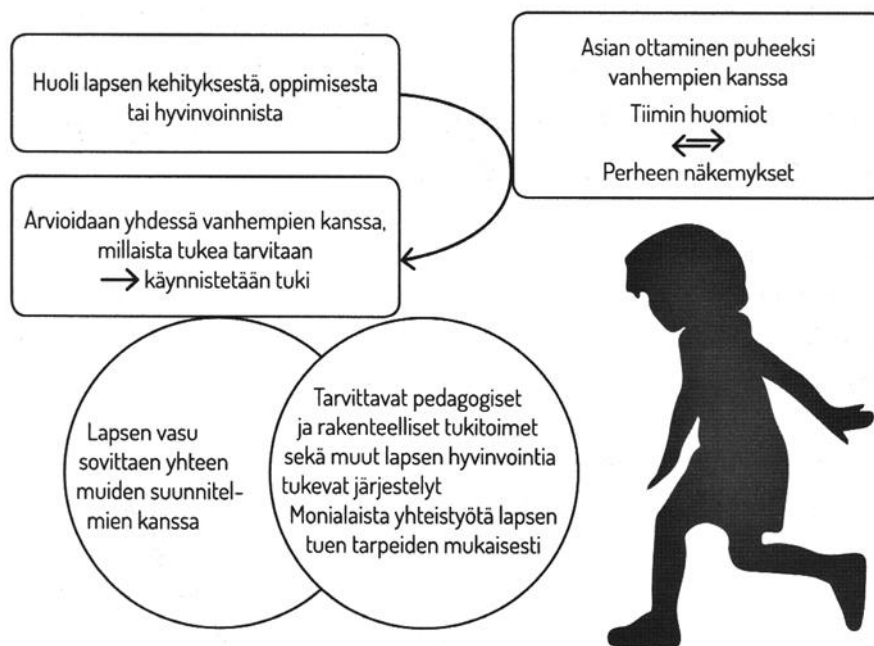
4.2 Varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen periaate on hallinnut suomalaista lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikkaa viimeisten 20 vuoden ajan. Sillä on tärkeä rooli myös esimer-kiksi päihdetyössä ja työttömyyden ehkäisyssä ja hoidossa. Varsinaista määri-telmää varhaiselle puuttumiselle ei ole, mutta yleisesti tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuvaihtoehtoja mahdolli-simman varhaisessa vaiheessa. Kyse ei ole siis iällisesti varhain puuttumi-sesta vaan asenteesta tarttua huoleen nopeasti. Keskeinen työväline on sub-jektiivinen huoli, joka pohjautuu siihen ainutlaatuiseseen tietoon, joka kullakin lapsen kanssa tekemisissä olevalla henkilöllä on. Huoli voi olla eriasteista ja keskeistä on luottaa omiin tunteisiinsa ja omaan huoleensa. Lapsen on vaikea puolustaa itseään, joten aikuisella on velvollisuus puuttua tilanteeseen, jossa lapsen hyvinvointi kärsii. (Kuikka 2005, 7–8.)

Vaikka varhaisessa puuttumisessa nimenomaan riskitekijöiden mahdollisimman varhainen havaitseminen ja nopea reagointi ovat keskeisiä asioita, myös osallisuuden merkitys on tärkeää. Lapset ja perheet eivät ole vain toimenpiteiden kohteita vaan myös aktiivisia toimijoita omassa asiassaan. Käytännön työssä korostuu ammattilaisen herkkyyks havaita alullaan oleva ei-toivottu kehitys sekä kyky ja uskallus puuttua siihen. Erityisesti pienten lasten osalta on kuitenkin usein vaikeaa erottaa orastavaa ongelmaa. Lisäksi ammattihenkilöt saattavat tarkastella lasta liialtikin oman erityisosaamisensa näkökulmasta, jolloin saattaa jäädä huomaamatta jokin toinen huolen esiin tuova seikka. Usein vaihtuva henkilöstö voi heikentää kosketusta yksittäisen lapsen elämäntilanteeseen. Tällöin lapselle luonteenomainen piirre voi muuttua huolestuttavaksi oireiluksi, jos kasvattajat eivät ehdi tutustua lapseen riittävästi tai päinvastoin, lapsen oireilua ei ehditä havaitsemaan, jos kasvattajien vaihtuvuus on suurta, eivätkä he ehdi tutustumaan lapseen kunnolla. Yksi ratkaisu mahdollisen oireilun tulkintaongelmaan on moniammatillinen yhteistyö, joka yhdessä varhaisen puuttumisen periaatteen kanssa antaa paremmat työvälineet huoleen puuttumiseen. (Kallio ym. 2013, 71–74, 76.) Sosiaali- ja terveystieteissä useat säädökset, muun muassa sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki, velvoittavat ammattilaisia monialaiseen yhteistyöhön, mutta niistä puuttuvat käytännön ohjeistukset siitä, miten toimintaa kehitetään yhteistyötä tukeväksi (Perälä ym. 2013, 122).

Kuvassa 1 Heinonen ja Muuronen (2016, 191–192) kuvaavat huolen heräämistä, asian puheeksi ottamista ja tukea varhaiskasvatuksessa. Huolen heräessä asia tulee ottaa puheeksi perheen kanssa. Asioiden puheeksi ottamisessa vaaditaan ammatillista rohkeutta sekä herkkyyttä ja sensitiivisyyttä. On tärkeää, ettei lasta tai perhettä leimata ongelmien vuoksi, vaan vanhempia rohkaistaan kertomaan lasta kohdanneista kriiseistä tai perhetilanteesta tapahtuneista muutoksista. Tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen lapsi tai perhe voivat saada apua ja tukea niissä tilanteissa, kohtaamisissa tai palveluissa, joissa he sitä tarvitsevat. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan osaaminen, kokemukset sekä lapsen ja perheen tuntemuksen hyödyntäminen on erittäin tärkeää, kun suunnitellaan lapsen ja perheen tarvitsemaa tukea monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen tuen tarjoajana on keskeinen. Kun kaikkien toimijoiden huoli lapsesta on yhteinen, voi jokainen taho

huolehtia vastuista oman perustehtävänsä mukaisesti. Yhteistyön sujuvuutta lisää se, että lapsen eri suunnitelmat ovat linjassa niin tavoitteiden kuin keinojenkin osalta.

Kuva 1. Huolen herääminen, asian puheeksi ottaminen ja tuki varhaiskasvatuksessa (Heinonen ja Muuronen 2016, 191).

Alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnista, terveydestä tai palvelukokemuksista ei ole saatavilla säännöllistä ja kattavaa seurantatietoa. Tätä epäkohtaa pyritään korjaamaan LAPE-muutosohjelmassa. Lappeenrannan kaupunki on Eksoten neuvoloiden kautta mukana LAPE-kärkihankkeen Lapsen terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimuksessa, jonka tarkoituksena on tuottaa säännöllistä seurantatietoa pienten lasten ja perheiden hyvinvoinnista ja terveydestä sekä näihin yhteydessä olevista tekijöistä. Paikallisesti tutkimusta koordinoivat neuvolat ja pääpaino on huoltajien kokemustiedon saamisessa. Tutkimuksessa selvitetään myös avun, tuen ja palvelujen saatavuutta ja palvelujen vastaavuutta tarpeisiin nähden sekä avun ja tuen riittävyyttä. Tutkimuksen avulla pyritään muodostamaan keskeiset seurantaindikaattorit ja arvioimaan niiden luotettavuutta sekä kehittämään toimiva ja säännöllisesti toteutettava tiedonkeruumenetelmä, jotta tietoa alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnista kertyisi. (Vuorenmaa ym. s.a.)

Opinnäytetyössämme pohdimme moniammatillisen yhteistyön toimivuutta varhaisen puuttumisen näkökulmasta, jossa neuvoloilla ja varhaiskasvatuksella

on avainrooli. LTH-tutkimuksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää esimerkiksi lapsiperheiden erityisen tuen varhaisessa tunnistamisessa. Tulokset erityisesti huoltajien kokemuksista palvelujen ja tuen saatavuuden osalta tulevat olemaan mielenkiintoisia oman opinnäytetyömme aiheen valossa.

4.3 Aiempia opinnäytetöitä aiheesta

Emme löytäneet tämän opinnäytetyön kanssa täysin samasta aiheesta tehtyjä tutkimuksia, mutta joitain aihepiiriä sivuavia aikaisempia opinnäytetöitä on Etelä-Karjalassa tehty. Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Heidi Lensun ja Mari-Anna Suursalmen (2015) opinnäytetyö Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa – yhteistyöllä enemmän käsitteli lastensuojelullista huolta päiväkodissa ja yhteistyökäytäntöjä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Lappeenrannan, Imatran ja Taipalsaaren alueilla päiväkodin johtajilta, miten he näkevät lastensuojelutehtävän, millaiset yhteistyökäytännöt varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä on sekä miten niitä tulisi kehittää. Opinnäytetyössä oli selvitetty tarkemmin päiväkodin johtajien mielipiteitä siitä, mistä vähäinen lastensuojeluilmoitusten määrä päiväkodeissa johtuu, lastensuojeluilmoitusten määrää ja lastensuojeluilmoituksen vaikutusta luottamussuhteeseen ja lapsen hyvinvointiin.

Lensu ja Suursalmi (emt.) totesivat kyselyn tulosten perusteella, että päiväkodin henkilökunta keskustelee havaitusta huolesta heti perheen kanssa ja asia pyritään hoitamaan omalla toimintamallilla huoltajien, erityislastentarhanopettajien ja mahdollisesti neuvolan yhteistyöllä. Luottamuksen ja kasvatuskumppanuuden ajateltiin kärsivän ja yhteistyön vaikeutuvan, jos perheestä tehtäisiin lastensuojeluilmoitus. Kyselyyn vastanneet päiväkodin johtajat näkivät varhaiskasvatuksen tärkeänä ennaltaehkäisevänä lastensuojelun palveluna. Tuloksissa korostui selkeästi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun vähäinen yhteistyö, joka vastaajien mielestä johtui aika- ja resurssipulasta, tiedon puutteesta, vaitiolosäännöksistä ja erilaisesta lainsäädännöstä. Varhaiskasvatus haluaisi selkeästi enemmän yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Vastaajat toivovat yhteisiä säännöllisiä palavereja, verkostotyötä, yhteistä suunnittelutyötä ja avointa ja luottamuksellista tietojen vaihtoa yhteisistä asioista. Yhteistyön

kehittämiseksi toivottiin yhteisiä tapaamisia, yhteisiä käytäntöjä, tietoisuutta toisen työstä ja toisiin tutustumista.

Uusi sosiaalihuoltolaki painottaa varhaisia ja helposti saatavilla olevia peruspalveluja. Lensu ja Suursalmi (2015) pohtivat opinnäytetyössään myös sitä, miten uusi sosiaalihuoltolaki tulee vaikuttamaan varhaiskasvatuksen käytäntöihin sekä tietoisuuden lisäämisen tarvetta eri toimijoiden työstä. Omassa opinnäytetyössämme kartoitamme varhaiskasvattajien tietoisuutta sekä olemassa olevasta yhteistyöprosessista sosiaalihuoltolain mukaisten perhepalvelujen kanssa että sitä, missä määrin varhaiskasvattajat tuntevat palveluja, joihin he ohjaavat perheitä.

Laura Haapaniemi tarkasteli Tampereen ammattikorkeakoululle vuonna 2013 tekemässään opinnäytetyössä päivähoiton perhetyötä ja työntekijöiden näkemyksiä yhteistyöstä varhaisessa puuttumisessa sekä sitä, millaista tukea päivähoiton perhetyöstä on varhaiselle puuttumiselle päivähoitossa. Kunnassa, jossa tutkimus tehtiin, päivähoiton perhetyö oli ennaltaehkäisevä työmuoto, jota toteutettiin osana varhaiskasvatusta. Tutkimus osoitti, että päivähoiton perhetyö toimi ennaltaehkäisevästi ja tuki hyvin varhaiskasvatuksen työntekijöiden varhaista puuttumista neuvojen, rohkaisun ja yhteisten keskustelujen muodossa. Päivähoiton perhetyö vahvisti työntekijöiden uskallusta ottaa vaikeitakin asioita puheeksi perheen kanssa ja siten näytti parantavan varhaista puuttumista. Moniammatillisen yhteistyön toivottiin olevan tiiviimpää ja säännöllisempää. Kehittämiskohteeksi nousi myös tavoitteiden asettaminen yhteistyönä.

Päivähoiton perhetyö näytti tutkimuksen perusteella olevan hyödyllinen työmuoto varhaisen puuttumisen näkökulmasta. Haapaniemen opinnäytetyö nosti esiin samankaltaisia seikkoja kuin Lensun ja Suursalmen: moniammatillista yhteistyötä pidetään hyvänä, mutta sen toivottaisiin olevan suunnitelmallisempaa ja tiiviimpää.

Moniammatillista yhteistyötä on tutkittu paljon monessa eri kontekstissa. Riika Mari Hoppari (2014) on käsitellyt Helsingin yliopistossa tekemässään pro gradu -työssä moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kokemana.

Hän haastatteli työssään Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen asiantuntijoita, konsultoivia erityislastentarhanopettajia ja päiväkodin johtajaa selvittäen varhaiskasvatuksen kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä eri asiantuntijoiden kanssa samoin kuin sitä, mikä varhaiskasvattajien työn näkökulmasta edisti tai hankaloitti moniammatillista yhteistyötä. Haastatellut henkilöt osallistuivat työssään moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen ja toteuttamiseen. Tutkimuksesta rajattiin pois päiväkodin lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat, koska tarkastelun kohteena oli päiväkodin ulkoinen moniammatillinen yhteistyö.

Hopparin (emt.) tutkimustulokset kertovat, että varhaiskasvatuksessa koettiin moniammatillinen yhteistyö tärkeänä ja parhaimmillaan varhaiskasvatuksen henkilökunta koki yhteistyön olevan luottamuksellista ja kunnioittavaa kumppanuutta. Haastatellut kokivat kuitenkin, että vastuu yhteistyöstä on varhaiskasvatuksella ja toivoivat selkeämpää vastuunjakoja ja sitä, että muut lapsen ja perheen kanssa työskentelevät tahot tulisivat vahvemmin mukaan yhteistyön vastuunjakoon.

Hopparin (emt.) tutkimuksen mukaan hyvää moniammatillista yhteistyötä edistävät lapsen tarpeista syntyvä yhteinen tahtotila, yhteiset säännölliset tapaamiset, rakenteisiin luodut yhteistyön toimintamallit, työnjaon määrittely sekä luottamus. Yhteistyötä taas hankaloittaa lasta koskevan tiedon jakamisen epäselvät käytännöt, henkilövaihdokset ja organisaatiomuutokset.

Tutkimuksessa yhteistyötä edistävät tekijät ovat siten samansuuntaisia kuin mitä Lensun ja Suursalmen (2015) opinnäytetyössä kyselyyn vastanneet toivoivat varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöltä: yhteisiä säännöllisiä palaverieja, yhteisiä käytäntöjä, verkostotyötä, yhteistä suunnittelutyötä ja avointa ja luottamuksellista tietojen vaihtoa yhteisistä asioista. Samoin Haapaniemen (2013) työssä tuli esille perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tiivistämisen ja suunnitelmallistamisen tarve. Hopparin mukaan varhaiskasvatuksessa koettiin myös, ettei tiedon jakaminen ole aina vastavuoroista. Varhaiskasvatukselta haluttiin tietoa, mutta varhaiskasvatus ei kuitenkaan itse saa tarvitsemiaan tietoja lapsista, vaikka sille riittäisi vain sellainen oleellinen tieto, joka helpottaisi toimimista lapsen kanssa ja vähentäisi huolta lapsesta ja

perheestä. Myös Kontio (2010, 21) nosti esiin sen, että eri hallinnonalat ylittävässä yhteistyössä tiedon jakamista vaikeuttaa salassapitovelvollisuus.

Haastattelujen perusteella Hoppari (2014) totesi, että moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä varhaiskasvatuksen näkökulmasta on keskeistä vastuukysymyksen selkeä määrittely. Vaikka varhaiskasvatus koki hieman negatiivisesti moniammatillisen yhteistyön vastuun olevan usein heillä, pyrittiin yhteistyöhön silti lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Vastuiden ja rajojen määrittelyn koettiin merkittävästi edistävän yhteistyötä. Tällä tarkoitettiin sekä varhaiskasvatuksen oman asiantuntijuuden sisäistämistä että myös tietoisuutta siitä, missä vaiheessa ja keihin yhteistyökumppaneihin ollaan yhteydessä. Yhteistyössä tarvitaan luottamusta ja sitä edesauttaisivat säännölliset tapaamiset ja muiden toimijoiden työ- ja toimintakulttuurien parempi tuntemus. Lisäksi tulisi luoda sellaisia yhteistyön toimintamalleja, joiden toimintaa henkilöstön vaihtuvuus ei horjuta. Lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta tärkeää yhteistyötä ei voida rakentaa ja kehittää, jos yhteistyö on riippuvaista henkilöistä ja mahdollisesti katkeaa, kun henkilöt vaihtuvat.

Hoppari (2014) toteaa, että varhaiskasvatuksessa ymmärretään yhteistyön keskinäinen riippuvuus ja sen merkitys lapsen hyvinvoinnin edistämässä. Luottamuksellinen kumppanuus ja keskinäinen riippuvuus koettiin positiivisena ja moniammatillista yhteistyötä edistävinä. Lisäksi keskinäinen riippuvuus tuo esiin moniammatillisessa yhteistyössä rakentuvan asiantuntijuuden. Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen tarvitaan eri ammattihenkilöiden yhteistyötä, jossa kuullaan ja arvostetaan toisten ammattihenkilöiden osaamista. Lasten ja perheiden moninaiset haasteet vaativat yhteistyökumppaneita ja yhteistyöllä saadaan tarvittavia lisäresursseja. Varhaiskasvatuksessa koettiin haastavina tilanteet, joissa tarkastellaan kyseistä asiaa yksinomaan varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Keskinäinen riippuvuus toisista toimijoista luo turvaa kaikille osapuolille, kun tilannetta käsitellään monen eri asiantuntijan osaamisesta käsin.

5 VARHAISKASVATUS YHTEISKUNNALLISENA PALVELUNA LAPSI-PERHEILLE

Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta on lapsen huoltajalla. Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, joka täydentää kotien kasvatustehtävää sekä

mahdollistaa huoltajien osallistumisen työelämään tai opiskeluun. Varhaiskasvatus nähdään lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävänä ja syrjäytymistä ehkäisevänä palveluna, johon kaikilla lapsilla on oikeus osallistua riippumatta tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot ja tiedot vahvistavat lapsen osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa (Costiander 2017, 44; Opetushallitus 2016, 14).

Heinonen ym. (2016, 34–35) toteaa, että huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen, eikä varhaiskasvatukseen osallistuminen ole lapselle pakollista. Vanhemmilla on oikeus valita lapselleen joko varhaiskasvatuspaikka tai yksityisen hoito tai lapsen kodinhoidon tuesta annetun lain mukainen tuki. Heinonen ym. (2016, 29) mukaan Paananen (2017) väitöskirjassaan esittää, että lapsiperheiden tasa-arvoa uhkaavia tekijöitä ovat subjektiivisen päivähoidon rajaaminen, päivähoitomaksujen korotukset, päivähoidon ja varhaiskasvatuksen henkilöstön väljät kelpoisuusvaatimukset ja perheille maksettavat tuet. Erityisesti hän nostaa esille kodinhoidon tuen kuntalisän, joka saattaa vähentää erityisesti kouluttamattomien pienituloisten äitien halukkuutta käyttää varhaiskasvatuspalveluja.

Varhaiskasvatuslaissa painotetaan, että lapsella on oikeus saada korkeatasoista varhaiskasvatusta. Eerola-Pennanen ym. (2017, 27–29) toteaa, että varhaiskasvatuksessa painopiste on lapsen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa, osallisuudessa ja oikeudessa oppia. Varhaiskasvatuksen käytännöissä lapsen yksilöllistyminen ja yksilöllisyyden huomioiminen sekä lapsen ja vanhempien osallistuminen ovat nousseet tärkeiksi teemoiksi. Nykyaikaisen korkeatasoisen varhaiskasvatuksen perusta on korkeasti koulutettu henkilökunta ja vahva käsitys siitä, että varhaiskasvatus on osa elinikäistä oppimista. Myös Heinonen ym. (2016, 30) toteaa, että henkilöstön koulutus on todettu keskeisemmäksi varhaiskasvatuksen laadun mittariksi. Varhaiskasvatuksen laatu määräytyy henkilöstön koulutuksen, kokemuksen ja osaamisen mukaan.

5.1 Varhaiskasvatus nyt ja tulevaisuudessa

Suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä pohjautuu muun muassa perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja Opetushallituksen julkaisemaan valtakunnalliseen määräykseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (Costiander 2017, 44–45).

Varhaiskasvatus on kokenut viime vuosina sekä rakenteellisia että poliittisia uudistuksia. Näkyvin muutos on ollut varhaiskasvatuksen sijoittuminen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan alle vuonna 2013, kun se aiemmin oli sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisuudessa. Toinen suuri muutos on uusi varhaiskasvatuslaki, joka tuli voimaan 1.8.2015. Näiden muutosten ansiosta varhaiskasvatus on saanut enemmän valtaa ja arvostusta selkeänä osana kasvatus- ja koulutusjärjestelmää ja elinikäistä oppimista. Subjektiviivisen päivähoito-oikeuden osittaisesta purkamisesta huolimatta varhaiskasvatuksen keskiöön on noussut uudella tavalla lapsi ja hänen oikeutensa saada laadukasta varhaiskasvatusta. (Koivula ym. 2017, 9–10.) Viimeisin valtakunnallinen muutos varhaiskasvatuksen kentällä on koettu 1.8.2017, jolloin Opetushallituksen laatiman Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 otettiin käyttöön.

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen tulevaisuuden tavoitteena on, että mahdollisimman moni viisivuotiaista lapsista tulisi saada varhaiskasvatuksen piiriin koulutuksellisen tasa-arvon takia. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistääkin 1.8.2018 lähtien vuoden kestävä kokeilun 5-vuotiaiden maksuttomasta 20 viikkotuntin varhaiskasvatuksesta, jolla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä, tasaamaan lasten kotitaustaeroja, lisäämään koulutuksellista tasa-arvoa ja tukemaan kasvua, kehitystä ja oppimista. Kokeilun tavoitteena on myös selvittää myös, miten maksuttomuus vaikuttaa 5-vuotiaiden osallistumiseen varhaiskasvatukseen ja perheiden työssäkäyntiin. Kokeilun avulla selvitetään lisäksi maksuttomuuden vaikutuksia kunnalle ja pedagogiikan kehittämistarpeita. Mukaan pääsevät kunnat valitaan hakemusten perusteella ja kunnat saavat kokeiluun avustusta. Arviolta 19 000 lasta pääsee kokeiluun mukaan. Hallitus on tukenut lasten varhaisempaa varhaiskasvatukseen osallistumista alentamalla varhaiskasvatuksen maksuja jo kahdesti, viimeisin maksujen alennus on tehty 1.1.2018. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018a.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018b) on lähettänyt esitysluonnoksen uudeksi varhaiskasvatuslaiksi laajalle lausuntokierrokselle. Lakiesitys on lausunnolla 18.3.2018 asti. Luonnoksessa lapsen etu korostuu. Lasta on suojeltava väkivallalta, häirinnältä ja kiusaamiselta. Tietosuojanormeja päivitetään vastaamaan koulujen käytäntöjä, jolloin digitaalinen yhteydenpito päiväkotien ja kotien välillä helpottuu. Uudessa laissa vahvistetaan varhaiskasvatuksen laatua nostamalla henkilöstön koulutustasoa ja selkiyttämällä tehtäväkuvia. Tulevaisuudessa päiväkotien moniammatillisissa tiimeissä työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja ja lastenhoitajia luonnoksen mennessä läpi.

Karilan ym. (2017, 879) mukaan varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa tulevaisuudessa päiväkoti tulee olemaan vielä vahvemmin moniammatillinen kasvatusyhteisö, jonka toiminnassa kasvatus, opetus ja hoito nivoutuvat kiinteästi yhteen. Koska tarkastelemme tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen moniammatillista yhteistyötä ja varhaista puuttumista, nostamme varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillisen profiilin tarkempaan tarkasteluun:

Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu lapsiryhmän hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen sekä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa lapsiryhmään toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu myös koko kasvatusyhteisön toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen. Hänen vastuullaan on moniammatillinen ja verkostoyhteistyö sosiaali- ja terveyspalveluiden ja erityispalveluiden kanssa erityisesti silloin kun yhteistyö liittyy lapsen elämäntilanteeseen. Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuisiin kuuluu myös tiivis yhteistyö perheiden kanssa lapsen hyvinvoinnin ja perheiden keskinäisen verkostoitumisen tukemiseksi. Varhaiskasvatuksen sosionomi tuntee kunnan ja maakunnan perhepalveluiden verkoston, palvelut ja toimintatavat ja osaa ohjata perheitä erilaisissa tukea tarvitsevissä tilanteissa matalalla kynnyksellä. Koska varhaiskasvatuksen sosionomeja ei mahdollisesti toimi kaikissa lapsiryhmissä, kuuluu tehtävään kasvattajayhteisön muun henkilöstön tukeminen tällä erityisvastuualueella. (Karila ym. 2017, 88).

Oletamme, että uudessa työjaossa varhaiskasvatuksen sosionomit hoitavat päiväkodeissa pääasiassa jatkossa sen moniammatillisen yhteistyön, jota selvitämme tässä opinnäytetyössä.

5.2 Lappeenrannan varhaiskasvatus

Lappeenrannassa varhaiskasvatuksesta vastaa lasten ja nuorten lautakunta. Varhaiskasvatuksen vastuualue huolehtii siitä, että lasten lakisääteistä varhaiskasvatusta ja esiopetusta on saatavissa kunnan järjestämänä ja valvottuna siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, kuin kaupungissa esiintyvä tarve edellyttää. (Lappeenranta s.a.)

Lappeenrannassa on elokuusta 2017 alkaen ollut 18 kunnallista päiväkotia, neljä yksityistä päiväkotia, joista kaikista kaupunki ostaa palveluja, sekä 39 kunnallisista perhepäivähoitajaa. Varhaiskasvatus on jaettu alueellisesti viidelle aluejohtajalle, jotka vastaavat oman alueensa päiväkotien ja perhepäivähoitajien toiminnasta ja varhaiskasvatuspaikoista. Alueet ovat Joutsenon, Kesämäen, Kimpisen, Lauritsalan ja Sammonlahden alueet.

- Joutsenon varhaiskasvatus alueeseen kuuluvat Joutsenon, Korvenkylän ja Pulpin päiväkodit sekä perhepäivähoitajat omissa kodeissaan.
- Kesämäen varhaiskasvatuksen alueeseen kuuluvat Kesämäen, Mäntylä, Snellmanin ja Voisalmen päiväkodit ja yksityiset päiväkodit Omenapuu, Steiner, Tirikka ja Touhula Tirilä.
- Kimpisen varhaiskasvatuksen alueeseen kuuluvat Karhuvuoren, Keltun, Myllymäen ja Peltolan päiväkodit sekä perhepäivähoitajat omissa kodeissaan.
- Lauritsalan varhaiskasvatusalueeseen kuuluvat Hovinpellon, Lauritsalan ja Pontuksen päiväkodit sekä perhepäivähoitajat omissa kodeissaan.
- Sammonlahden varhaiskasvatusalueeseen kuuluvat Kourulan, Lappeen ja Sammontalon päiväkodit sekä perhepäivähoitajat omissa kodeissaan. (Peda.net s.a.; Peda.net s.a.a.)

Päiväkodit tarjoavat osa- ja kokopäiväistä varhaiskasvatusta alle kouluikäisille lapsille. Lapsiryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten ikä ja kehitys. Ympäri vuorokautista eli vuorohoitoa tarjotaan Keltun päiväkodissa. Laajennettua hoitoa tarjotaan Joutsenon, Lauritsalan ja Skinnarilan päiväkodissa (Peda.net s.a.)

Lisäksi kaupungilla on avoimia varhaiskasvatuspalveluja, jotka tarjoavat ohjattua toimintaa lapsille ja lapsiperheille leikkikerhoissa ja avoimissa päiväkohteissa täydentäen muita varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Toimintamuotoina ovat leikkikerhot 3–5-vuotiaille ja avoin päiväkotitoiminta lapsiperheille. Toiminta on maksutonta ja tarkoitettu kaikille sekä kunnallisen että kunnan tukeman varhaiskasvatuksen ulkopuolella oleville alle kouluikäisille lapsille, heidän vanhemmilleen ja hoitajilleen. (Peda.net s.a.b.; Lappeenranta s.a.a.)

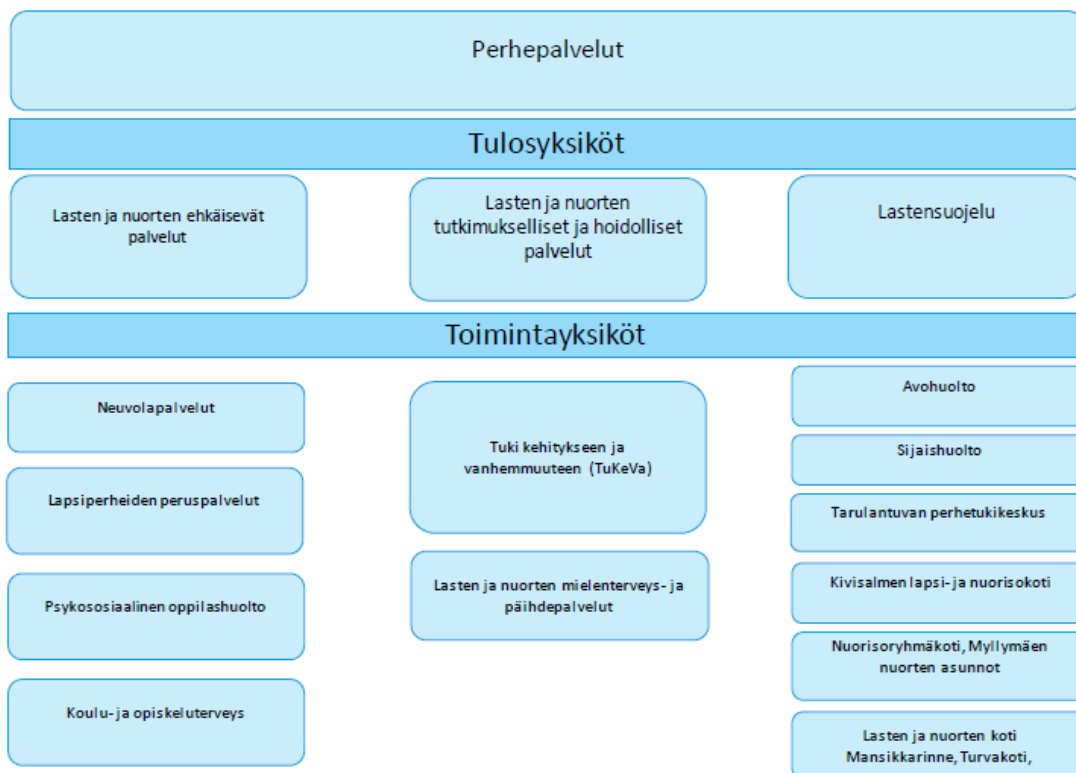
6 ETELÄ-KARJALAN SOSIAALI- JA TERVEYSPIIRI

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri on kuntayhtymä, johon kuuluu yhdeksän kuntaa: Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Eksoten alueella on noin 132 000 asukasta, joiden julkisista sosiaali- ja terveystyöpalveluista Eksote vastaa. Eksoten palveluihin kuuluvat avoterveydenhuolto, suun terveydenhuolto, mielenterveys- ja päihdepalvelut, laboratorio- ja kuvantamispalvelut, lääkehuolto, kuntoutus, sairaalapaalvelut, perhepalvelut, aikuisten sosiaalipalvelut ja vammaispalvelut sekä väestön palvelutarpeeseen ja ikärakenteeseen joustavasti mukautuvat vanhustenpalvelut. (Eksote s.a.a.) Opinnäytetyössä keskitymme Eksoten perhepalveluiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.

6.1 Perhepalvelut

Eksoten perhepalvelut (Eksote HR 2018, 4) koostuvat kolmesta tulosyksiköstä, jotka ovat lasten ja nuorten ehkäisevät palvelut, lasten ja nuorten tutkimukselliset ja hoidolliset palvelut ja lastensuojelu (kuva 2). Lasten ja nuorten ehkäisevät palvelut jaetaan edelleen pienempiin toimintayksiköihin, joita ovat neuvolapalvelut, lapsiperheiden peruspalvelut, psykososiaalinen oppilashuolto sekä koulu- ja opiskeluterveyshuolto. Lasten ja nuorten tutkimukselliset ja hoidolliset palvelut koostuvat kahdesta toimintayksiköstä: tuki kehitykseen ja vanhemmuuteen sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut. Eksotessa lastensuojelun toimintayksikköjä ovat avohuolto, sijaishuolto, Tarulantuvan perhetukikeskus, Kivisalmen lapsi- ja nuorisokoti, nuorisoryhmäkoti, Myllymäen nuorten asunnot, lasten ja nuorten koti Mansikkarinne sekä turvakoti.

Olemme painottaneet opinnäytetyössämme sosiaalihoitolain mukaisia perheille tarjottavia ennaltaehkäiseviä palveluja, jotka Eksotella ovat pääsääntöisesti lasten ja nuorten ehkäisevät palvelut. Näistä palveluista painotamme opinnäytetyömme tutkimuskysymysten mukaisesti lapsiperheille tarjottavia peruspalveluja.

Kuva 2. Eksoten perhepalvelut (Eksote HR 2018, 4). Eksoten perhepalvelut koostuvat 12 eri toimintayksiköstä kolmelta eri tulosyksiköltä.

6.2 Palveluun tulo

Eksoten perhepalveluihin pääsee kahdella eri tavalla. Ensimmäinen tapa on matalan kynnyksen periaate Lasten ja nuorten taloilla, jolloin kuka tahansa voi hakea itselleen tai läheiselleen palvelua tai tukea. Toinen tapa päästä palvelujen piiriin on lapsen kanssa asioivan ammattilaisen kanssa täytettävä Lasten ja nuorten talon yhteistyölomake (liite 1)

6.2.1 Matalan kynnyksen periaate Lasten ja nuorten taloilla

Eksoten Lasten ja nuorten talot (Eksote s.a.b.) sijaitsevat Lappeenrannassa ja Imatralla. Lasten ja nuorten talot toimivat matalan kynnyksen periaatteella ja

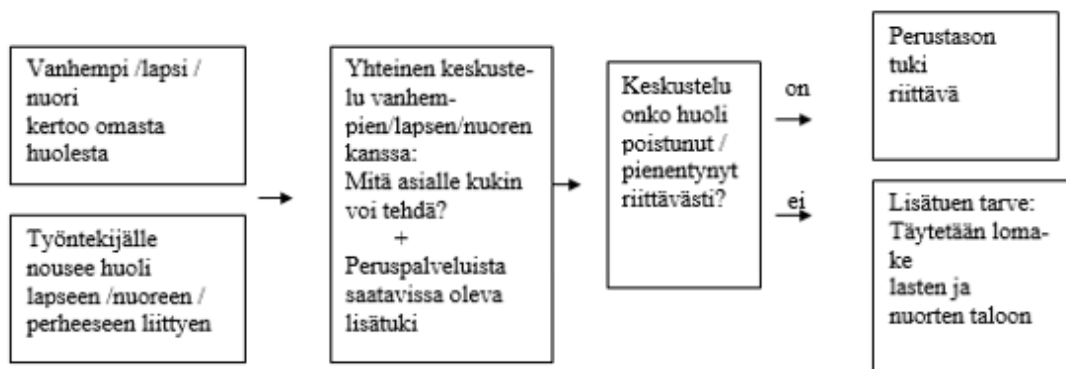
sinne voi lapsi, nuori tai vanhempi soittaa tai varata ajan Eksoten sähköisen asiointipalvelun Omahyvis.fi kautta tai tulla paikan päälle silloin, kun hänelle on syntynyt huoli itsestään, lapsestaan tai perheensä tilanteesta. Huoltajalla voi olla huolta lapsensa tai alle 18-vuotiaan nuorensa kasvatuksesta, kasvusta ja kehityksestä, ihmissuhteista, mielenterveydestä, päihdekäytöstä tai muusta riippuvuudesta. Lasten ja nuorten taloon mennessään asiakkaan ei tarvitse nimetä, mitä palvelua arvelee tarvittavan, koska lasten ja nuorten alkuarvio selvittää tuen tarpeen.

Lasten ja nuorten alkuarviointi (Eksote s.a.c.) on tarkoitettu uusille asiakkaille, joilla ei ole yhteydenottohetkellä voimassaolevaa asiakkuutta Lasten ja nuorten talossa. Lasten ja nuorten alkuarvio tarjoaa keskusteluapua erilaisissa huolissa. Tulosityitä voivat olla esimerkiksi huolet ja murheet, tuki vanhemmuuteen, tunne-elämän vaikeudet tai huolta mielialassa, vaikeudet perheessä tai kaveriesuhteissa, käyttäytymisen pulmat, nukkumiseen liittyvät haasteet, kasvuun ja kehitykseen liittyvä huoli, pelaaminen ja nettikäyttäytyminen. Tapaamiskertoja on tarpeen mukaan 1–5, joiden aikana mietitään yhdessä huolta ja pyritään löytämään myönteisiä keinoja tilanteen helpottamiseksi. Lasten ja nuorten alkuarvioinnista tehdään asiakkaalle tarvittaessa jatkosuunnitelma. Eräs toiminnallisista tavoitteista on kokonaisvaltainen työskentely perheen kanssa, ei vain sen lapsen tai nuoren kanssa, jonka kohdalla huoli on noussut. Sisärukkiset ja vanhemmat huomioidaan läpi työskentelyn alkuarvioinnista mahdolliseen jatkosuunnitelmaan (Eksote 2016.)

6.2.2 Yhteistyölomakkeen käyttö ja yhteistyöprosessi

Eksote ohjeistaa (kuva 3) koko ikäryhmälle tarjottavien palvelujen ammattilaisia, muun muassa neuvoloiden, päiväkotien, koulujen ja terveydenhoidon henkilöstöä toimimaan yhdenmukaisesti tilanteissa, jossa nousee huoli lapsen, nuoren tai perheen tilanteesta. Aluksi perheen kanssa käydään yhteinen keskustelu, jossa kukin miettii, mitä voi tehdä huolen vähentämiseksi tai poistamiseksi. Tässä kohden pohditaan myös, onko peruspalveluissa saatavissa sellaista lisätukea, joka auttaisi perheen tilanteessa. Seuraavassa vaiheessa tulee arvioida, ovatko tehdyt muutokset parantaneet lapsen tai perheen tilan-

netta. Jos näin ei ole tai todetaan, että muutokset eivät ole riittäviä tai todetaan tutkimuksen tai tuen tarve, täyttää ammattilainen perheen kanssa yhdessä Lasten ja nuorten talon yhteistyölomakkeen (liite 1) ja lähettää sen moniammatilliselle työryhmälle perheen suostumuksella. (Eksote 2017.)

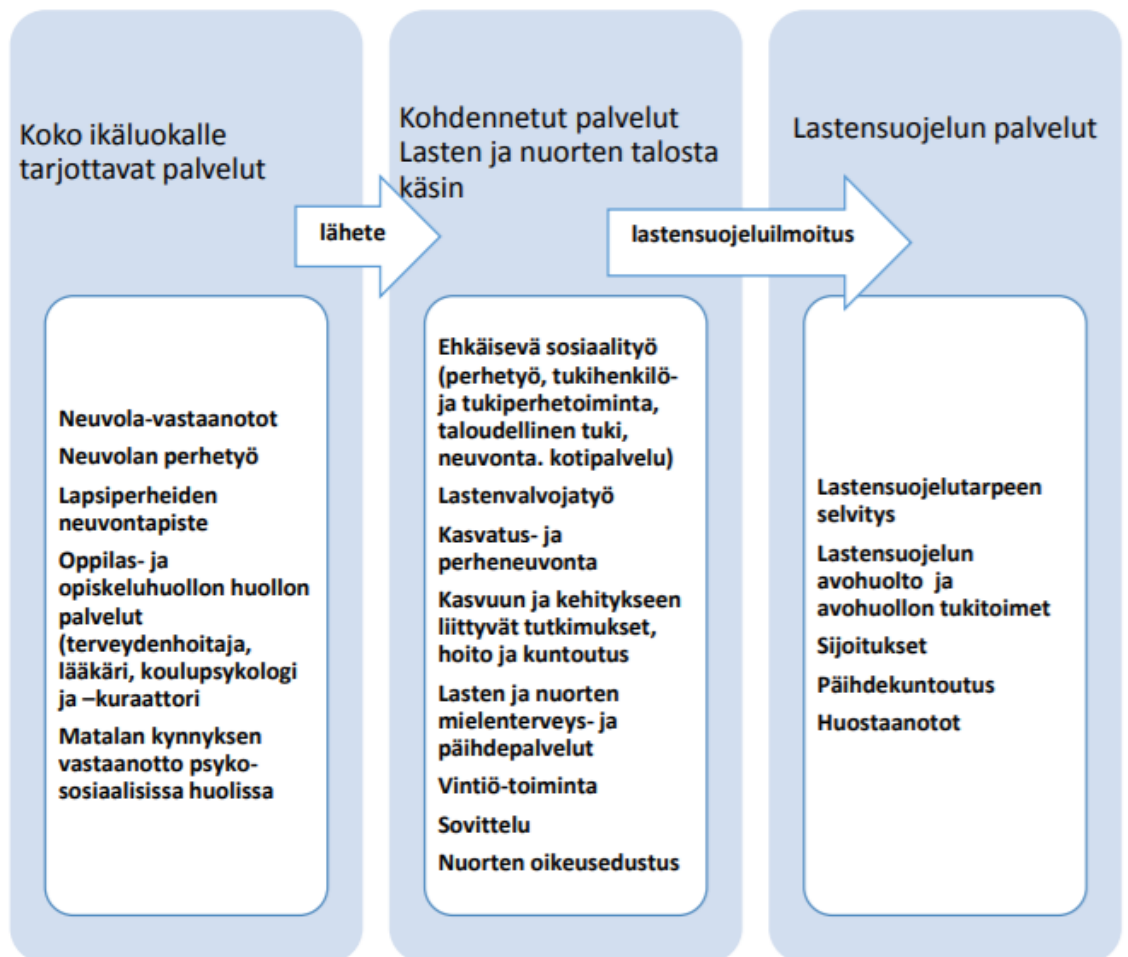

Kuva 3. Eksoten yhteistyölomakkeen (liite 1) mukainen toimintamalli eri ammattilaisille huolen herätessä.

Lasten ja nuorten talon moniammatillisen työryhmän tehtävä on pohtia tarkoituksenmukaista tukea, tutkimusta tai hoitoa lapselle, nuorelle ja perheelle. Työryhmässä on edustus lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluista, lasten ja nuorten kehityksellisistä palveluista, lapsiperheiden peruspalveluista, perheoikeudellisista palveluista, lastensuojelusta ja lastenneurologian poliklinikalta. Työryhmä kokoontuu viikoittain käsittelemään sille saapuneet yhteistyölomakkeet ja se käsittelee luottamuksellisia asiakastietoja. Työryhmä arvioi olemassa olevan tiedon perusteella, ketkä työntekijät aloittavat työskentelyn perheen kanssa. Perhe voi kieltäytyä yhteistyölomakkeen täytöstä tai lomakkeen täytön jälkeen asioidensa käsittelyn työryhmässä, jolloin he voivat olla halutessaan itse suoraan yhteydessä Lasten ja nuorten taloon. Yhteistyölomake ei ole lastensuojeluilmoitus ja sen täyttö perustuu vapaaehtoisuuteen. (Eksote 2017.)

Kuvassa 4 on kuvattu Eksoten perhepalvelut ja palveluprosessikuvaus. Koko ikäluokalle tarjottavat palvelut ovat neuvolat, neuvolan perhetyö, lapsiperheiden neuvontapiste, varhaiskasvatus, oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut ja matalan kynnyksen palvelu eli alkuarvio. Näissä palveluissa ammattihenkilö voi täyttää asiakkaan tai asiakkaan perheen kanssa yhteistyölomakkeen,

jonka avulla asiakkaalle kohdennetaan oikea palvelu Lasten ja nuorten talosta. Kohdennetut palvelut ovat ehkäisevä sosiaalityö eli lapsiperheiden peruspalvelut, lastenvalvojan työ, kasvatus- ja perheneuvonta, kasvuun ja kehitykseen liittyvät tutkimukset ja kuntoutus, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut, Vintiö-toiminta, sovittelu ja nuorten oikeusedustus. Tarvittaessa lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus, joka voi käynnistää lastensuojelun palvelut. Lastensuojelun palvelut ovat kuvattu kuvassa omana palvelukokonaisuutenaan. Kuvassa yhteistyölomake on nimetty lähetteeksi. (Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015–2018, 11–12.)

Kuva 4. Eksoten perhepalvelut ja prosessikuvaus. (Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015–2018, 12.)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli kiinnostus moniammatilliseen yhteistyöhön varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen ohella toinen mielenkiinnon kohteemme on perhepalvelut, joiden ennaltaehkäisevää funktiota ja asemaa vahvistettiin sosiaalihuoltolain uudistuksessa vuonna 2015. Toinen meistä työskentelee Eksoten lapsiperheiden peruspalveluyksikössä ja on tehnyt opintoihin liittyvän työharjoittelun päiväkodissa, joten palveluiden yhteistyön toimivuus kiinnosti suuresti.

Aloitimme opinnäytetyömme aiheen työstämisellä marraskuussa 2017 tapaamisessa Lappeenrannan varhaiskasvatusjohtajan kanssa ja vuoden loppuun mennessä aihe muovautui lopullisesti. Ensimmäinen tutkimusseminaari ja toinen tapaaminen Lappeenrannan varhaiskasvatusjohtajan kanssa oli tammi-kuun alussa 2018, minkä jälkeen kirjoitimme työn teoriaosuutta lähes kahden kuukauden ajan, loppuvaiheessa työstäen samalla kyselylomaketta. Tänä aikana osallistuimme toiseen ohjausseminaariin ja olimme myös työelämän yhteistyökumppaniimme yhteydessä useamman kerran sähköpostitse täsmen-täen aihetta ja pohtien kyselyn jakoa. Kysely toteutettiin maaliskuun kahden ensimmäisen viikon aikana ja vastausten analysointiin ja pohdintaan käytettiin siitä eteenpäin kolme viikkoa. Huhtikuussa työ meni esitarkastukseen ja kuun lopussa esiteltiin päättöseminaarissa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöhön käytettiin aiheen suunnittelu mukaan lukien aikaa puoli vuotta.

7.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävän rajaus

Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatuksessa on käytössä kolmiportainen tuki: yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Varhaiskasvatuksessa otetaan lasta koskeva huolen aihe puheeksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos lievemmät tukitoimet eivät ole riittäviä, varhaiskasvatuksessa täytetään yhdessä huoltajan kanssa yhteistyölomake (liite 1) ja otetaan yhteyttä Eksoten perhepalveluihin Lasten ja nuorten taloon. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 29; Lappeenrannan kaupunki 2016, 12–13.)

Yhteistyölomakkeen avulla Eksoten alueella on madallettu varhaiskasvattajien kynnystä ottaa huoli lapsesta puheeksi huoltajien kanssa. Toisaalta yhteistyölomakkeen käyttäminen saattaa johtaa siihen, että varhaiskasvatuksessa hämärtyy käsitys lapsiperheille tarjolla olevista palveluista. Perhepalveluiden sisältöä ei välttämättä tunneta ja saatetaan ajatella, että pieni huoli ei ole riittävä yhteistyöprosessin aloittamiselle. Pieniinkin ongelmiin tulisi kuitenkin tarttua niin varhaisessa vaiheessa kuin mahdollista.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, kuinka hyvin Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijät tuntevat yhteistyölomakkeen ja yhteistyöprosessin Eksoten palvelujen kanssa, missä määrin perhepalveluiden toimintaa tunnetaan sekä millaisena varhaiskasvattajat kokevat yhteistyön perhepalveluiden kanssa. Samalla työntekijöille annetaan mahdollisuus tuoda esille kehittämisehdotuksia yhteistyön ja yhteistyöhön liittyvän prosessin suhteen, mikäli niissä koetaan kehittämisen tai sujuvoittamisen tarvetta. Yhteistyön ja palvelujen tuntemus helpottaa vuoropuhelua lapsen huoltajien kanssa silloin, kun työntekijä ryhtyy keskustelemaan heidän kanssaan lasta koskevasta huolen aiheesta ja yhteistyölomakkeen työstämisestä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka hyvin Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijät tuntevat yhteistyöprosessin Eksoten perhepalvelujen kanssa ja matalan kynnyksen periaatteen palveluun pääsyssä?
2. Minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen työntekijöillä on yhteistyön toimivuudesta Eksoten perhepalveluiden kanssa?
3. Mitä kehittämisehdotuksia varhaiskasvatuksen työntekijöillä on koskien yhteistyötä Eksoten perhepalveluiden kanssa?

Tutkimustehtävä rajattiin koskemaan vain Lappeenrannan kunnallisia päiväkotia. Esiopetuksen piirissä olevat lapset rajattiin pois tutkimuksesta. Lappeenrannan 18 kunnallisen päiväkodin joukosta tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla 10 päiväkotia. Otantaan tuli päiväkotia kaikista Lappeenrannan viidestä vastuualueesta seuraavasti: Joutsenon varhaiskasvatuksen vastuualue-

eelta Joutsenon, Korvenkylän ja Pulpin päiväkoti, Kesämäen varhaiskasvatuksen vastuualueelta Snellmanin päiväkoti, Kimpisen varhaiskasvatuksen vastuualueelta Karhuvuoren, Myllymäen ja Peltolan päiväkoti, Lauritsalan varhaiskasvatuksen vastuualueelta Hovipellon päiväkoti ja Sammonlahden varhaiskasvatuksen vastuualueelta Kourulan päiväkoti sekä Sammonlahden päiväkodin Skinnarilan ja Uuslavolan toimintayksiköt. Havaintoyksiköt eli päiväkodit valikoituivat mukaan yksinkertaisella satunnaisotannalla eli arvonnalla, jolloin otosta voidaan pitää edustavana (Tietoarkisto 2017).

Otantatutkimukseen päädytään esimerkiksi silloin kun perusjoukko on hyvin suuri, koko perusjoukon tutkiminen olisi liian kallista tai kun tiedot halutaan nopeasti (Heikkilä 2010, 33). Arvioimme tutkimusprosessin aikana, että kysely kasvaa liian suureksi, jos otamme siihen mukaan kaikki päiväkodit. Samalla arvioimme, että otos tulee olemaan edustava, sillä otokseen tulee samoja ominaisuuksia samassa suhteessa kuin perusjoukossa, sillä voidaan olettaa, että lappeenrantalaisten päiväkotien henkilökunta ja heidän työtapansa ja työkulttuurinsa eivät merkittävästi poikkea toisistaan. Edustavaa otosta koskevat vaatimukset täyttyivät: otosyksiköt arvottiin, jokainen valikoitunut yksikkö kuului tutkittavaan perusjoukkoon ja jokaisella valikoituneella yksiköllä oli yhtäläinen mahdollisuus päästä otokseen (Heikkilä 2010, 41).

7.2 Tutkimusmenetelmä

Perinteinen tapa, josta esimerkiksi Hakala (2008, 170–173) ja Ronkainen ym. (2008a, 17–19) kirjoittavat, on jaotella tutkimusmenetelmät kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin menetelmiin. Kvantitatiivinen menetelmä lähestyy tutkittavaa ilmiötä ulkopuolelta ja sitä voi kuvata mittaamisen periaatteeseen pohjautuvana ”täsmällisenä” menetelmänä, jolla haetaan objektiivisuutta. Aineiston kerääminen ja analysointi perustuvat siihen, että asiaa kysytään ja vastaukset luokitellaan tavalla, jonka oletetaan olevan kaikille vastaajille merkitykseltään sama. Tietoa kerätään niin suurelta joukolta, että yksilökohtainen sattumanvaraisuus jää pois ja tutkimuskohdetta voidaan kuvata yleisemmin. Kvantitatiivinen tutkimus on siten yleistävä: tavoitteena on saada tosiasiatietoa eli jotain sellaista tietämystä, joka on yleistettävissä, vaikka yksittäiset vastaajat tulkitisivatkin asioita eri tavalla.

Kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen taas tulee mukaan subjektiivisuutta. Laadullisella tutkimuksella etsitään usein tietoa, joka kuvaa vastaajien kokemuksia tai käsityksiä ja asioille annettuja tulkintoja, ei niinkään yleistettävissä tai numeerisesti mitattavissa olevaa tietoa. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämään vaan tulkitsemaan ilmiötä siten, että vastausten sisältämät erilaiset merkitykset säilyvät ja yksilön oma ääni tulee kuulluksi. Laadullinen tutkimus etsii siten tietoa ilmiöiden ymmärtämiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa aineistot ovat pieniä, koska analysointi vie paljon aikaa. (Hakala 2008, 169–173; Ronkainen ym. 2008a, 17–20.)

Vehkalahti (2014, 25) kirjoittaa, että kyselytutkimuksessa käytetään enimmäkseen suljettuja kysymyksiä tai väitteitä, mutta myös avoimia kysymyksiä saatetaan tarvita. Valmiit vaihtoehdot ovat selkeästi mitattavissa ja helpottavat olennaisesti analysointia, mutta avoimista vastauksista saadaan kuitenkin usein sellaista tärkeää tietoa, joka muutoin kyselyssä jäisi havaitsematta.

Päädyimme käyttämään työssämme sähköistä kyselylomaketta, jossa on sekä strukturoituja kysymyksiä vaihtoehtovastauksineen että avoimia kysymyksiä, joilla haetaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden omia kokemuksia ja kehittämisehdotuksia varhaiskasvatuksen ja perhepalveluiden yhteistyöprosessille. Kysely tuotti sekä tilastollista että tekstitietoa, joten tutkimuksessamme on siten sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen elementtejä. Käytimme tiedonkeruumenetelmänä sähköistä Webropol-kyselyä, koska ajattelimme siten saavamme laajemman otannan vastauksia kuin haastatteleamalla. Sähköinen kysely on myös nopea ja kustannustehokas keino toteuttaa tutkimus. Kyselyyn vastaamisen nopeus ja vaivattomuus oli mielestämme tärkeä tekijä myös vastaajien kannalta, joilla työpäivät ovat usein kiireellisiä.

7.3 Aineiston keruu ja analysointi

Henkilökohtaisen kontaktin puuttumisen vuoksi sähköinen kysely on tehtävä huolellisesti ja sen toimivuus on testattava etukäteen. Kyselyn muotoilu rajaa tai mahdollistaa vastaamisen, joten sananvalinnat ja ohjeet tulee olla yksiselitteiset ja ymmärrettävät. (Ronkainen ym. 2008b, 31–32.) Vehkalahti (2014, 48)

toteaa, että hyviä kyselyn testaajia ovat tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat, koska tällöin saadaan käsitys siitä, ovatko kysymykset kohderyhmälle ymmärrettäviä, onko lomakkeessa turhia kysymyksiä tai onko jotain olennaista mahdollisesti jäänyt pois. Vilkan (2005, 88–89) mukaan testaajat arvioivat kysymysten selkeyden ja ymmärrettävyyden lisäksi vastausvaihtoehtojen toimivuutta, kyselyn pituutta ja vastaamisen käytettävän ajan kohtuullisuutta sekä sitä, puuttuuko kyselylomakkeesta jokin olennainen kysymys tutkimusongelman kannalta.

Ennen kyselyn julkaisemista testasimme kyselylomakkeemme 27–28.2.2018 kolmella varhaiskasvatuksen työntekijällä kolmesta eri lappeenrantalaisesta päiväkodista Joutsenosta, Korvenkylästä ja Lauritsalasta. Testauksesta saamamme palautteen perusteella työstimme kyselylomaketta visuaalisesti helpommin luettavaksi ja lisäsimme yhteen kysymykseen erään testaajan ehdotuksesta vielä yhden vastausvaihtoehdon. Muulta osin palaute oli neutraali, eikä muita muutoksia kyselylomakkeeseen tehty. Arvostimme palautetta, sillä esimerkiksi Vilkan mukaan (2005, 153) saatteen ja kyselyn visuaalisella ilmeellä on suuri merkitys vastaamishalukkuudelle.

Kysely toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä 1–12.3.2018 välisenä aikana. Lappeenrannan varhaiskasvatusjohtaja lähetti sähköpostilla otokseen valikoituneisiin kymmeneen päiväkotiin kyselyn saatteen (liite 2), jossa oli mukana linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen (liite 3). Sähköposti osoitettiin päiväkotien johtajille, joita pyydettiin toimittamaan kysely päiväkodin ryhmiin vastattavaksi siten, että kustakin ryhmästä tulisi ainakin yksi vastaus. Vastauksia kertyi hitaasti, joten viikon kuluttua lähetimme suoraan päiväkotien johtajille sähköpostilla muistutuksen ja vielä kerran linkin kyselyyn. Määräaikaan mennessä vastauksia oli tullut 17 kappaletta, joka mielestämme oli melko vähän, sillä ryhmiä otokseen valikoituneissa päiväkodeissa oli tutkimukseen kulumattomat esiopetusryhmät pois lukien 56. Tämän vuoksi emme sulkeneet kyselyä 12.3., vaan päätimme odottaa vielä vastauksia jonkin aikaa. Jatkoajaksi tuotti tulosta, sillä viiden seuraavan päivän aikana saimme vielä kaksi vastausta ja vastausten lopulliseksi määräksi tuli 19, joka on 34 prosenttia otoksesta.

Aineistomme strukturoitujen kysymysten vastauksia analysoimme Webropolin raportointityökalulla. Tekstimuotoisen aineiston analyysia helpotti se, että avoimia kysymyksiä ei ollut montakaan. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) toteavat, että laadullisen tutkimuksen analyysilla tarkoitetaan aineiston huolellista lukemista, tekstimateriaalin järjestelyä, sisällön tai rakenteiden jäsentämistä ja sen pohtimista, mitä aineisto sisältää ja mistä siinä kerrotaan. Aineistoa voi luokitella esimerkiksi eri aiheiden tai teemojen pohjalta tiivistäen sisältöjä ja tarkastellen tutkimusongelmien kannalta keskeisten seikkojen ilmentymistä. Käsittelimme oman aineistomme avoimia vastauksia käytännönläheisesti Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan kuvaamalla tavalla tutustuen siihen ja pohtien, mitä sellaista aineistosta nousee esiin, joka valaisee tutkimusongelmia ja minkälaista luokittelua vastauksiin voi soveltaa. Poimimme avoimista vastauksista pohdittavaksi myös yksittäisiä vastauksia, jotka nousivat esiin aineistosta esimerkiksi tuomalla jonkin muista vastauksista poikkeavan ajatuksen.

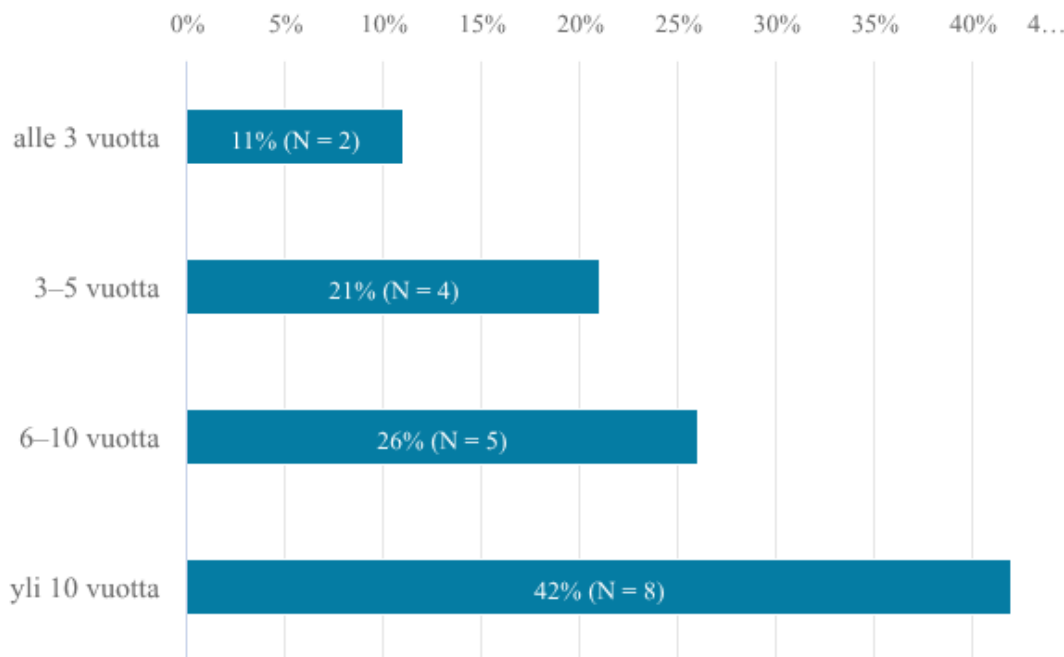
8 TUTKIMUSTULOKSET

Kyselylomakkeessamme kysymykset jakautuivat siten, että alussa kartoitimme kahdella kysymyksellä vastaajien taustatietoja, toisessa osiossa selvitimme yhteistyötä Eksoten palvelujen kanssa ja kolmannessa osiossa kartoitimme sitä, miten hyvin varhaiskasvattajat katsovat tuntevansa Eksoten sosiaalipalveluja, ja mitä ehdotuksia ja toivomuksia heillä on yhteistyön suhteen.

8.1 Vastaajien taustatiedot

Taustatietona kysyimme vastaajien työkokemusta varhaiskasvatuksessa (kuva 5) ja saimme kysymykseemme 19 vastausta. Vastaajien työkokemus varhaiskasvatuksessa jakautui siten, että kahdella vastaajalla (11 %) oli kokemusta varhaiskasvatuksesta alle kolme vuotta ja neljällä vastaajalla (21 %) oli työkokemusta 3–5 vuotta. Viisi (26 %) henkilöä ilmoitti työskennelleensä var-

haiskasvatuksessa 6–10 vuotta ja yli kymmenen vuotta työkokemusta oli kertynyt kahdeksalle (42 %) vastaajalle.

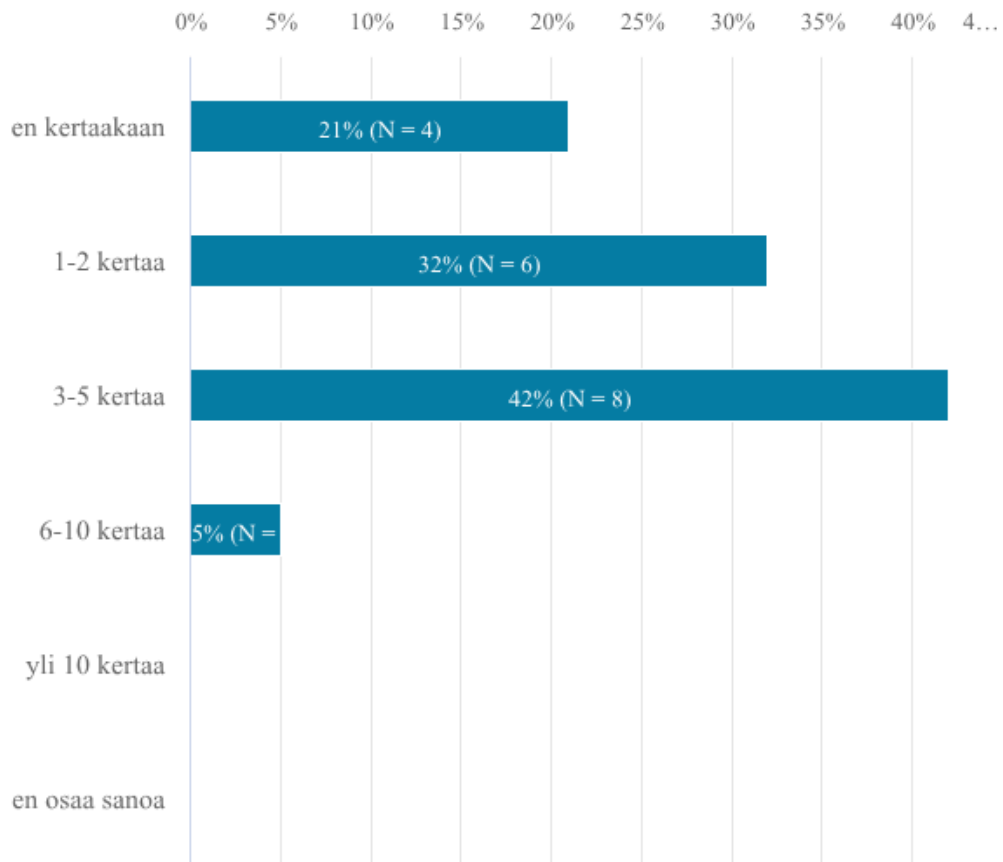
Kuva 5. Vastaajien työkokemus varhaiskasvatuksessa (N=19).

Toiseen taustatietokysymykseen vastaajien koulutustaustasta saimme 24 vastausta. Vastaajista yksi oli lastenhoitaja, neljä vastaajaa olivat lähihoitajia ja 15 vastaajaa olivat lastentarhanopettajia. Lastentarhanopettajien koulutus jakautui siten, että yhdeksän vastaajaa oli koulutukseltaan sosionomeja, viisi vastaajaa kasvatustieteiden kandidaatteja ja yksi vastaaja oli käynyt lastentarhanopettajan opistokoulutuksen. Kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista 60 prosentilla oli sosionomikoulutus. Viidellä vastaajalla oli muutakin koulutusta kuin edellä mainitut. Muuta koulutustaustaa edustivat kasvatustieteiden maisteri, sosionomi (YAMK), tekstiilialan artesaani, lasten ja nuorten erityisohjaaja sekä päivähoitaja.

8.2 Varhaiskasvatuksen yhteistyö Eksoten kanssa

Varhaiskasvatuksessa käytössä oleva Eksoten yhteistyölomakkeen tunsivat kaikki vastaajat (N=19) ja sitä oli työssään käyttänyt 15 vastaajaa (79 %). Kysymykseen montako kertaa olet käyttänyt lomaketta perheiden kanssa (kuva 6) kuusi henkilöä (32 %) vastasi 1–2 kertaa, kahdeksan (42 %) 3–5 kertaa ja

yksi henkilö (5 %) 6–10 kertaa. Yksikään vastaajista ei ollut käyttänyt lomaketta perheiden kanssa yli kymmentä kertaa. Vastaajista lomaketta ei ollut käyttänyt kertaakaan neljä vastaajaa (21 %)

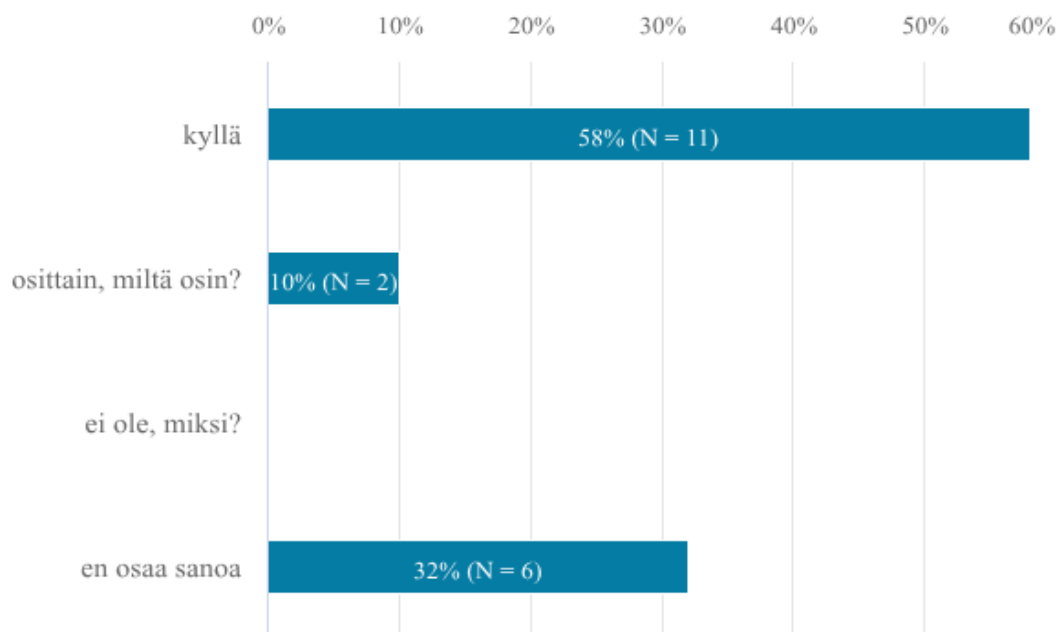

Kuva 6. Vastaajien ilmoittamat Eksoten yhteistyölomakkeen käyttökerrat perheiden kanssa (N=19).

Kysyttäessä tiedätkö milloin ja missä tilanteessa yhteistyölomake tulisi täyttää 12 vastasi (63 %) tietävänsä. Seitsemän vastaajaa (37 %) ilmoitti, että tuntevat toimintatavan pääpiirteittäin, mutta asia ei ole heillä täysin selvä. Kysymyseen ovatko lomakkeen täyttämishjeet mielestäsi selkeät (N=19) vastasi 18 vastaajaa (95 %), että he kokivat ne hyvin selkeänä. Yhden vastaajan (5 %) mielestä lomakkeen täyttöohjeet ovat pääosin selkeät, mutta hän koki, että ohjeissa toistetaan samoja asioita.

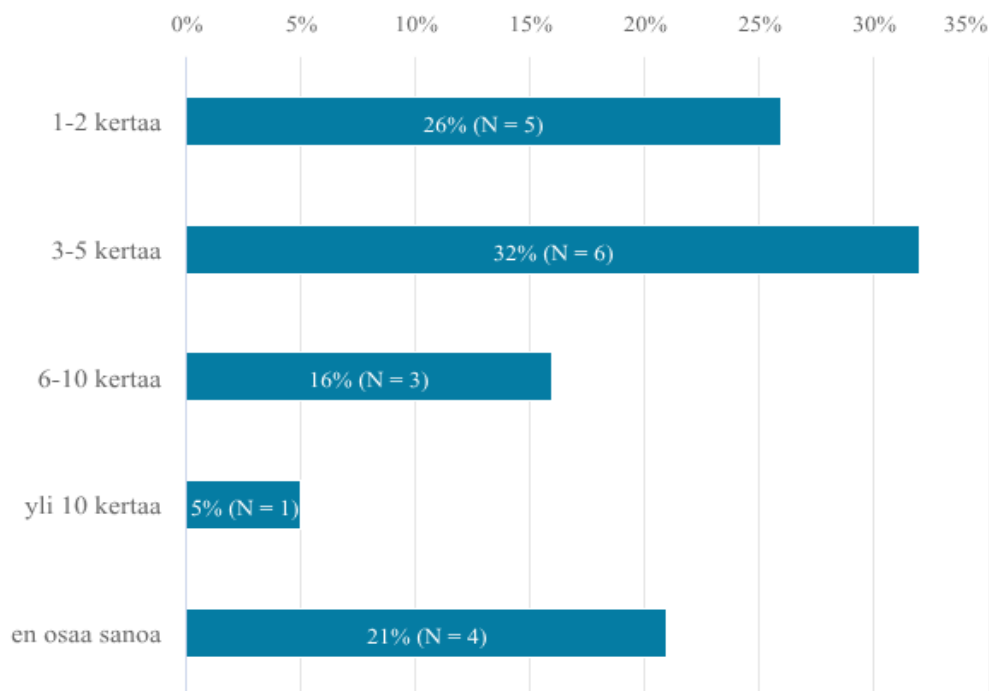
Kuvassa 7 kuvataan kokemuksia yhteistyölomakkeen toimivuudesta. Lomakkeen koki toimivaksi 11 vastaajaa (58 %). Osittain toimivaksi kokivat kaksi vastaajaa (10 %) ja kuusi vastaajaa (32 %) eivät osanneet vastata kysymykseen. Osittain toimivaksi kokevat vastaajat olivat vastanneet, että jotain uu-

puu, mutta eivät osanneet tarkemmin eritellä, mitä lomakkeesta puuttuu. Yhdessä vastuksessa kaivattiin perhettä päärooliin yhteistyötä aloitettaessa. Päivähoidon toivottiin olevan yhteydenottajan roolissa vasta silloin, kun perhe ei kykene itse asiaa hoitamaan. Päiväkodin roolin toivottiin olevan asiantuntija pyydetyiltä osa-alueilta.

Kuva 7. Yhteistyölomakkeen toimivuuden kokeminen (N=19).

Moniammatillista yhteistyötä Eksoten perhepalveluiden kanssa (kuva 8) ilmoitti tehneensä 1–2 kertaa viisi vastaajaa (26 %), 3–5 kertaa kuusi vastaajaa (32 %), 6–10 kertaa kolme vastaajaa (16 %) ja yli 10 kertaa yksi vastaajaa (5 %). Neljä vastaajaa (21 %) on vastannut *en osaa sanoa*, koska he eivät ole tehneet yhteistyötä Eksoten perhepalveluiden kanssa.

Kuva 8. Varhaiskasvattajien tekemät yhteistyökerrat Eksoten perhepalveluiden kanssa (N=19).

Kysyttäessä minkä Eksoten perhepalveluiden yksiköiden kanssa vastaajat olivat tehneet yhteistyötä, moni vastaaja mainitsi tehneensä yhteistyötä neuvoloiden, perhetyön ja Lasten ja nuorten talon kanssa. Vastaajat mainitsivat tehneensä yhteistyötä myös kehityksellisten palveluiden, lasten ja nuorten alkuarvion, Tarulantuvan, lastensuojelun, lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden ja eri terapiapalveluiden kanssa, esimerkiksi toiminta- ja puheterapian.

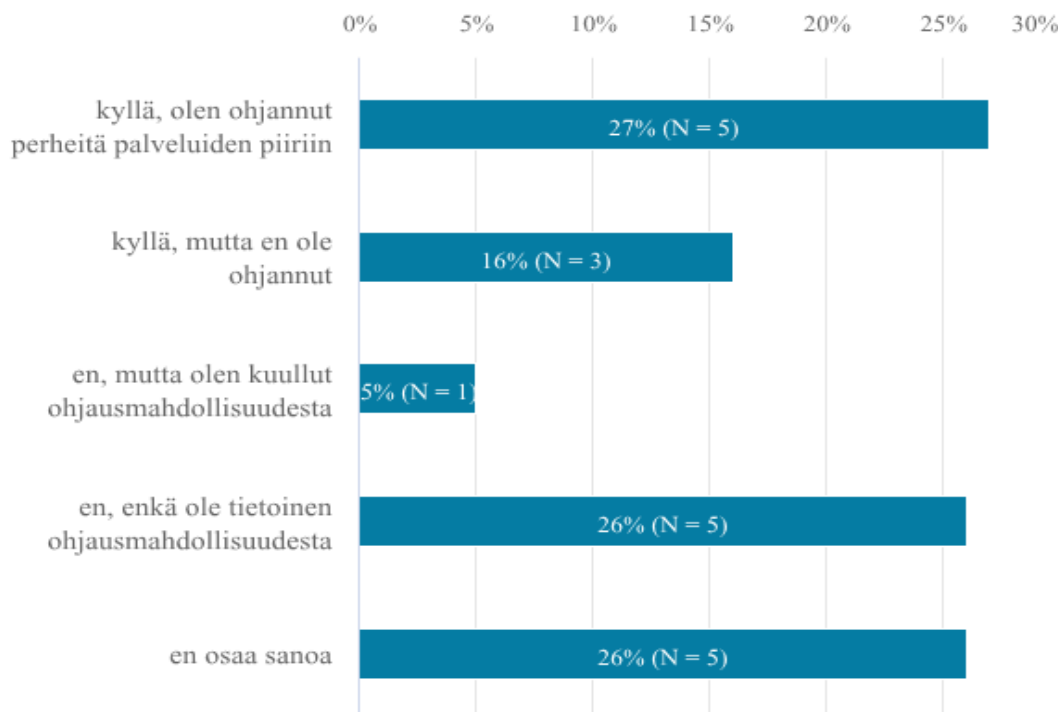
Yhteistyön Eksoten perhepalveluiden kanssa koki aina sujuvaksi 11 vastaajaa (58 %) ja kahdeksan vastaajaa (42 %) koki yhteistyön sujuvaksi pääsääntöisesti, mutta ei aina. Sujuvaksi koettiin yhteistyön selkeys, hyvä tiedonkulku ja työntekijöiden tavoitettavuus, verkostopalaverit, ammattitaitoiset ja ystävälliset työntekijät ja asioiden rivakka eteneminen.

8.3 Eksoten palvelut ja niiden tunnettuus

Kysymykseen tunnetko Eksoten lapsille ja perheille tarjoamia matalan kynnyksen palveluja saimme 19 vastausta. Yksi vastasi (5 %) tuntevansa palvelut hyvin, vastaajista 15 (79 %) tunsivat joitain palveluja, yksi vastaaja (5 %) ei tuntenut palveluja ja kaksi vastaajaa (11 %) ei osannut sanoa tunteeko palveluja. Ne, jotka palveluja tunsivat, mainitsivat seuraavia: terveyspalvelut, mielenterveys,

neuvolat, kotipalvelu, perhetyö, arviointi ja kehitykselliset palvelut, ohjausta ja neuvontaa, Lanun kautta yhteistyö, Lasten ja nuorten talo, tukihenkilö/perhe, sosiaalityö, perhetyöntekijät, erilaiset terapiamuodot esim. toiminta- ja puheterapia, neuvolapsykologi, nepsy-valmennus, lastensuojelun perhetyö, psykiatrisen sairaanhoitajan käynnit päiväkodissa. Ennaltaehkäisevistä sosiaalipalveluista perhetyö oli muita tunnetumpi: tukisuhdetoiminnan mainitsi vain kaksi vastaajaa (11 %) ja kotipalvelun vain yksi vastaaja (5 %).

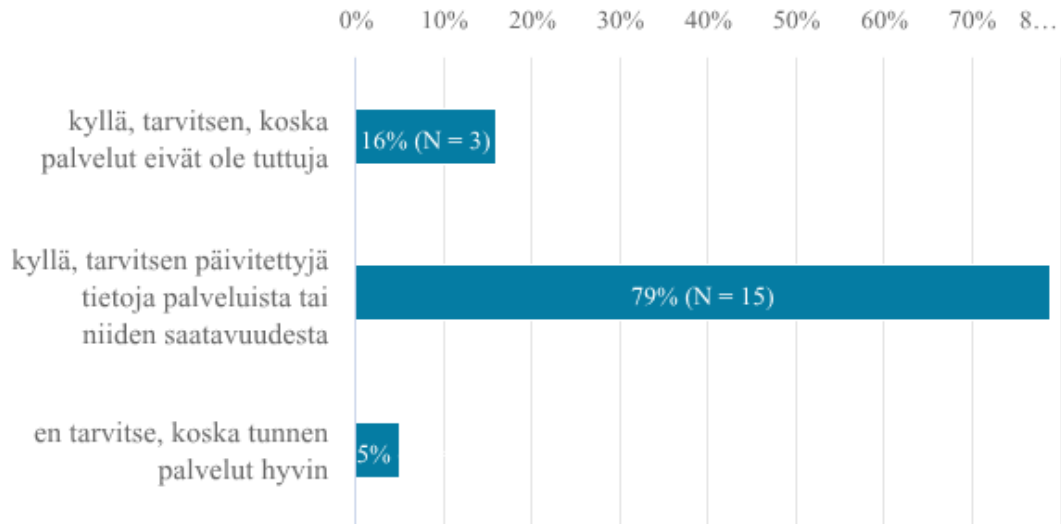
Kysymykseen, tiedätkö miten ohjata perhe Eksoten palveluiden piiriin, mikäli he eivät ole halukkaita täyttämään Eksoten yhteistyölomaketta varhaiskasvatuksessa (kuva 9) vastaajista kahdeksan (43 %) vastasi tietävänsä. Heistä viisi (27 %) oli ohjannut perheitä palveluiden piiriin, mutta kolme vastaajaa (16 %) eivät olleet ohjanneet. Viisi vastaajaa (26 %) ei tiennyt miten ohjata perhe palveluiden piiriin ilman yhteistyölomaketta, eikä ollut tietoisia ohjausmahdollisuudesta. Vastaajista viisi (26 %) vastasi kysymykseen *en osaa sanoa*. Yksi vastaaja (5 %) ei tiennyt miten ohjata perhe palveluiden piiriin, mutta oli kuullut ohjausmahdollisuudesta.

Kuva 9. Vastaajien tietämys perheiden ohjausmahdollisuudesta Eksoten palveluihin, jos perhe kieltäytyy yhteistyölomakkeen täytöstä (N=19).

Kysyttäessä tarvitsetko työssäsi lisätietoa Eksoten lapsiperheiden peruspalveluista ja niiden sisällöistä ja saatavuudesta vastaajista (kuva 10) suurin osa,

18 henkilöä (95 %), koki tarvitsevansa työssään lisätietoa Eksoten lapsiperheiden palveluista ja niiden sisällöistä ja saatavuudesta. Vain yksi vastaaja (5 %) katsoi tuntevansa Eksoten lapsiperheiden palvelut ja niiden sisällöt riittävän hyvin, eikä kokenut tarvitsevansa lisätietoja aiheesta.

Kuva 10. Varhaiskasvattajien lisätietotarve Eksoten lapsiperheiden palveluista ja niiden sisällöistä ja saatavuudesta (N=19).

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli kuinka hyvin Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijät tuntevat yhteistyöprosessin Eksoten perhepalvelujen kanssa ja matalan kynnyksen periaatteen palveluun pääsyssä. Yhteistyöprosessin tärkeä elementti on yhteistyölomake (liite 1), johon kirjataan yhteistyössä huoltajien kanssa huolen aihe ja joka toimitetaan Lasten ja nuorten talolle käsiteltäväksi.

Lappeenrannan päiväkotien varhaiskasvattajat tuntevat hyvin Eksoten yhteistyölomakkeen. Kyselyymme vastaajista kaikki ilmoittivat tuntevansa sen ja suurin osa (79 %) vastaajista oli käyttänyt sitä perheiden kanssa. Kyselyn vastausten perusteella varhaiskasvattajien työkokemuksen pituus tai koulutustausta ei vaikuta yhteistyölomakkeen ja yhteistyöprosessin tuntemiseen.

Yhteistyölomake koettiin pääsääntöisesti toimivaksi, mutta lomakkeessa on joitain kohtia, jotka varhaiskasvattajat kokivat epäselviksi. Lomakkeen epäselvistä kohdista vastaajat eivät antaneet tarkempaa tietoa. Yhteistyölomakkeen käyttöön liittyvä toimintatapa oli kaikkien varhaiskasvattajien tiedossa, mutta yli kolmannekselle yhteistyölomakkeen täytön ajankohta ja syyt täytölle eivät olleet täysin selvät. Vastaaja, joka oli käyttänyt yhteistyölomaketta 6–10 kertaa perheiden kanssa, toivoi lomakkeen täyttööseen uutta järjestystä:

Haluaisin perheen päärooliin yhteistyötä aloitettaessa. Niin että ensisijaisesti tarjottaisiin perheelle itselleen tietoa yhteydenotto-mahdollisuudesta. Päivähoito olisi yhteydenottajan roolissa vasta silloin jos perhe toivoisi niinpäin tai ei kykenisi asiaa hoitamaan. Nyt tuntuu että perheelle suositellaan että tällainen lomake olisi hyvä tehdä eikä tuoda esille sitä että he itsekin voivat hoitaa asian jolloin päiväkotia sitten toimittaa pyydettävät kuvaukset ym. tiedot.

Vastaajan toivomus saattaa perhe päärooliin palveluun hakeutumisessa nostaa esille osallistamisen ja sisäisen motivaation merkityksen ja on hyvä huomio varsinkin silloin, kun perheen ajatellaan tarvitsevan apua esimerkiksi perheen sisäisiin ristiriitoihin tai päihteiden väärinkäyttöön. Varhainen puuttuminen ei ole ainoa tekijä, joka edesauttaa lapsen kehityksellisten ongelmien tai perheen sosiaalisten haasteiden ratkomisessa. Perheen oman osallisuuden merkitys on tärkeä. Silloin kun asiakkaat ovat itse aktiivisia toimijoita asiassaan, motivaatio sitoutua palveluun on yleensä parempi.

Varhaiskasvattajat eivät tunne kovin hyvin Eksoten perhepalveluiden matalan kynnyksen palvelukokonaisuutta. Kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista suurin osa kertoi tuntevansa joitain Eksoten perhepalveluja, mutta palvelukokonaisuus oli tuttu vain pienelle osalle varhaiskasvattajista. Kysyttäessä mitä perhepalveluja he tuntevat, vastauksissa korostuivat neuvola ja perhetyö sekä Lasten ja nuorten talo. Käytännössä nämä kolme vastausta sisältävät ratkaisun lähes kaikkiin perheiden sosiaalisiin ja lasten kehityksellisiin haasteisiin, koska Lasten ja nuorten talolta löytyvät keskitetysti kaikki perheille tarjottavat palvelut. Haasteeksi nousee kuitenkin se, että vain alle puolella kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista oli tietoa siitä, miten perheitä voi ohjata Eksoten

palveluihin matalan kynnyksen periaatteella perheiden kieltäytyessä yhteistyölomakkeen täytöstä. Varhaiskasvattajat kaipaavat lisätietoa Eksoten palveluista: lähes kaikki vastaajat arvioivat, että heidän tietonsa palveluista, palveluun pääsystä ja palveluiden saatavuudesta eivät ole ajan tasalla tai etteivät palvelut ole heille tuttuja.

Perhetyön lisäksi lapsiperheiden kotipalvelu ja tukisuhdetoiminta ovat tärkeitä perheiden tukimuotoja sosiaalipalveluissa, mutta kyselyn mukaan huonosti tunnettuja palveluja varhaiskasvatuksessa. Perhe saattaa päästä Eksoten perhepalvelujen piiriin melko matalallakin kynnyksellä, esimerkiksi erotilanteessa tai kaksoslasten aiheuttaman uupumuksen johdosta. On mahdollista, että vaikka varhaiskasvattajat havaitsevatkin perheen väsymyksen, he eivät aina tunnista tällaista perhetilannetta tuen piiriin ohjaamisen paikaksi, ellei heillä ole tietoa siitä kuinka matalalla palveluihin pääsyn kynnyksellä voi olla. Varhaiskasvattajien kokemus siitä, että he tarvitsisivat päivitettyä tietoa palveluista, on saattanut nousta käytännön tilanteista, joissa pohditaan, missä kulkee varhaisen puuttumisen raja.

Haastavaksi koetaan myös epäselvä ohjeistus palveluun ohjaamisessa. Vaikka varhaiskasvattajilla olisikin tietoa Eksoten palveluista, niin käytännössä matalan kynnyksen palveluun pääsy perheille ei ole toiminut niin kuin on luvattu:

Lasten ja Nuorten talon ohjeistus ollut, että perhe voi omatoimisesti mennä ovesta sisään ja pyytää apua. Kun olemme ohjeistaneet perhettä toimimaan näin, esim. päiväkodin kesäsulun kynnyksellä, perhettä on kuitenkin Lasten ja Nuorten talossa ohjeistettu tekemään yhteistyölomake päiväkodissa. Nykyisin emme enää ohjeista perheitä toimimaan näin, vaan teemme aina yhteistyölomakkeen.

Toimivan moniammatillisen yhteistyön tärkeä edellytys on selkeät yhteistyörakenteet ja toimintamallit, joissa osapuolet voivat luottaa siihen, että yhdessä luotu malli toimii henkilöstömuutoksista tai muista vaihtuvista tekijöistä huolimatta. Yllä kuvatussa tilanteessa varhaiskasvattaja oli tiennyt, että perheen

voi ohjata myös suoraan palveluihin ja koki, että yhteistyö ei toiminutkaan sovitulla tavalla. Kummankin palveluun pääsyn väylän tulisi kuitenkin toimia tasavertaisina keinoina ja sekä perheiden että ammattihenkilöiden tulisi voida luottaa sovittuihin käytäntöihin.

Toinen tutkimuskysymyksemme käsitteli varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia yhteistyön toimivuudesta Eksoten perhepalveluiden kanssa. Kaikki vastaajat, jotka olivat tehneet yhteistyötä Eksoten perhepalveluiden kanssa, kokivat sen sujuvaksi. Puolen vastaajista kuitenkin koki, että yhteistyössä olisi myös parannettavaa. Yhteistyössä sujuvaksi koettiin yhteiset palaverit ja niiden sopiminen, Eksoten työntekijöiden hyvä tavoitettavuus ja lasten jatkosuunnitelmista tiedottaminen. Vastaaja, joka oli ollut alle kolme vuotta varhaiskasvatuksessa töissä ja oli tehnyt Eksoten perhepalveluiden kanssa yhteistyötä 3–5 kertaa, kuvasi yhteistyötä seuraavasti:

Yhteiset palaverit on saatu sovittua sujuvasti sekä päiväkotivierailut yllämainituilta tahoilta (Lasten ja nuorten alkuarviointi, lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut, lastenneurologian poliklinikka) ovat sujuneet hyvin. Jatkosuunnitelmat ovat olleet kaikilla tiedossa.

Yli kymmenen vuotta varhaiskasvatuksessa työskennellyt vastaaja koki Lasten ja nuorten talon selkiyttäneen yhteistyökäytäntöjä:

Lasten ja Nuorten talon perustamisen jälkeen yhteistyö on ollut selkeää. Yhteistyölomakkeen laatimisen jälkeen yhteydenotto Lasten ja Nuorten talolta toiminut hyvin ja jatkosuunnitelmista tiedotettu hyvin myös päiväkotia.

Vastaaja, jolla myös on yli kymmenen vuoden työkokemus varhaiskasvatuksessa, koki sekä lähetekäytännössä että yhteistyössä Lasten ja nuorten talon henkilökunnan kanssa haasteita:

Perheitä on ollut vaikea motivoida lähetteen tekoon ja kun se on suurella vaivalla saatu aikaan niin alkuarvioinnin jälkeen homma on LaNun puolelta jäänyt puoleen tiehen kun käytännöt ovat muuttuneet kesken kaiken tai ihmiset muuttuneet. Jonot ovat

myös liian pitkät ja palvelun tarjontaa liian vähän esim. puheterapia, toimintaterapia.

Haasteita yhteistyössä oli koettu myös tilanteissa, joissa työntekijöillä oli eri tulokulmat lapsen tai perheen tilanteisiin ja eri ohjaavat lait työssään. Yksi vastaaja kuvasi haasteita näin:

Välillä tuntuu, että olemme vastakkaisilla puolella. Erityisesti lastensuojeluasioissa. Toivoisin, että ammattitaitoomme luotettaisiin ja huomioitaisiin se, että näemme asiakkaana olevaa lasta/perhettä usein päivittäin ja monta tuntia.

Moniammatillisen yhteistyön ydintä on oman erityisosaamisensa tunnistaminen ja sen siirtäminen muiden alan ammattihenkilöiden käyttöön, jotka vuorostaan hyväksyvät oman alansa ulkopuolelta tulevan osaamisen.

Samalla toimiva moniammatillinen yhteistyö edellyttää myös tahtoa osaamisen jakamiseen.

Sektorirajat ylittävä yhteistyö on pohjimmiltaan eri näkökulmien ja uudenlaisen tiedon kokoamista yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Varhaiskasvattajat ovat huoltajien ohella tiiviisti läsnä lapsen arjessa, usein päivittäin, ja ovat herkkiä havainnoimaan lapsen ja perheen muuttuvaa tilannetta. Lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen tuen tarpeen tarkastelu edellyttää, että keskustelu on moniäänistä ja moninäkökulmaista ja että yhteistyön osapuolet tietävät ammattitaitoonsa luotettavan.

Vuorovaikutusta vaativassa työssä syntyy väistämättä aika ajoin tilanteita, joissa osapuolet eivät ymmärrä toisiaan. Vuorovaikutukseen tai luottamukseen liittyvät ongelmat voivat johtua monista eri tekijöistä, esimerkiksi puutteellisesta kommunikaatiosta tai yhteistyöhön osallistuvien erilaisista taustoista eri organisaatioiden ja toimintakulttuurien edustajina, erilaisista työkäytännöistä, asenteista ja ajattelutavasta. Jos yhteistyön haasteet ovat toistuvia, tulee pohdita, onko yhteistyössä asenteellisuutta ja oman osaamisensa rajojen vartiointia, ja miten näitä yhteistyön esteitä voisi poistaa.

Kysyimme kyselylomakkeen lopuksi kolmannen tutkimuskysymyksemme eli kehittämisehdotuksia varhaiskasvatuksen ja Eksoten perhepalveluiden väliin yhteistyöhön. Monet vastaajista halusivatkin jakaa tästä ajatuksiaan. Viime vuosien aikana Eksotella on panostettu palvelujen kehittämiseen, ja varhaiskasvattajat kokivat, etteivät he olleet saaneet riittävästi tietoa muuttuneista palveluista. Moni vastaaja toivoi lisää tietoa palveluista ja kaipasi tarkennusta toimintamalleihin eri tilanteiden varalta:

Jos teillä on selkeä perheille suunnattu esite lapsiperheiden palveluista, laittaisin sen näkyville päiväkodissa ja opiskelisin itsekin.

Molemmin puolista yhteistyötä, pikapäivitys/info konkreettisesti mitä Eksotella on perheille tarjota.

Ehkä koulutus olisi paikallaan koko varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Tietoa palveluista, niiden saatavuudesta ja niiden pariin ohjattavuudesta.

Nykyinen malli toimii, selvästi kuitenkin tieto muista kuin Lasten ja Nuorten talon palveluista tarpeen. Esim. selkeä kaava, josta tulee esille mihin perhe ohjataan ja minkälaisissa tilanteissa sekä yhteystiedot.

Vanhemmuuden vahvistamiseen, ongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja niiden kasautumisen ehkäisyyn tulee etsiä uusia keinoja. Erityisesti sektorirajat ylittävässä toiminnassa tarvitaan yhteisiä keinoja, sillä lasten ja perheiden huolet kohdentuvat harvoin vain yhden sektorin henkilöstölle. Varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja opetuksen henkilöstölle tarvitaan yhteisesti sovittuja periaatteita ja menettelytapoja siihen, kuinka huoliin tartutaan. Selkeät, kirjatut toimintamallit ja menettelytavat vahvistavat sitä, että henkilöstövaihdoksista huolimatta sovitut toimintatavat säilyvät. (Heinonen ym. 2016, 189; Kuikka 2005, 8.) Eksoten ja alueen muiden toimijoiden yhteistyönä kehittämä yhteistyölomake Lasten ja nuorten taloon (liite 1) on hyvä esimerkki tällaisesta sektorirajojen ylittävästä selkeästä toimintatavasta ja varhaiskasvattajien vastauksista nousee esiin heidän näkemyksensä siitä, että yhteistyö ja selkeät toimintatavat ovat tarpeen.

Myös Hastrup (2018) ennakoi, että sektorirajat ylittävä toimintaympäristön muutos tulee vaatimaan entistä enemmän toimintakulttuurien yhtenäistämistä, ja yhteistyörakenteista ja -käytännöistä sopimista sekä palvelutoimintojen koordinoitua uudella tavalla. Tulevassa sote- ja maakuntauudistuksessa lapsiperheiden palvelurakennetta on tarkoitus kehittää verkostomaisemmaksi ja palveluihin syntyy tällöin uusia yhdyspintoja. Yksi keskeinen yhdyspinta muodostuu tulevien maakuntien järjestämisvastuulla olevien sote-palvelujen ja kuntien sivistys- ja opetustoimen järjestämisvastuulle jäävien varhaiskasvatuspalvelujen välille. Toinen varhaiskasvatusta koskeva yhdyspinta on tarkoitus muodostaa varhaiskasvatuspalvelujen ja järjestö- ja seurakuntatoiminnan välille.

Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on tulevaisuudessa entistä enemmän yhteistyökumppaneita ja samalla moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä haasteita. Motivaatio on yksi tärkeä toimivan moniammatillisen yhteistyön osatekijä. Kyselymme vastanneet varhaiskasvattajat ovat vastausten perusteella motivoituneita päivittämään tietojaan ja oppimaan uutta sosiaalipalveluista, jotta perheiden ohjaus palveluiden piiriin olisi sujuvampaa.

Kyselymme tulokset osoittavat, että Lappeenrannan varhaiskasvattajat tuntevat hyvin yhteistyöprosessin Eksoten kanssa. Varhaiskasvattajat kokevat tämän hetkisen yhteistyön olevan pääsääntöisesti toimivaa ja moniammatillisen yhteistyön olevan yhteinen lapsen ja perheen etua ajava työväline. Tutkimuksessa esiin nousseet kokemukset moniammatillisesta yhteistyöstä myötäilevät aiempia tutkimuksia: yhteistyöhön kaivattiin selkeitä käytäntöjä ja toimintamalleja, jouhevaa tiedonvaihtoa ja luottamusta toisen osapuolen ammattitaitoon. Osa vastaajista koki, että nämä ovat jo toteutuneet tämän hetkisessä yhteistyössä. Kiitosta saivat muun muassa verkostopalaverit, yhteistyön mutkattomuus ja työntekijöiden tavoitettavuus tarvittaessa. Tulevassa toimintaympäristön muutoksessa ja eri yhteistyömallien lisääntyessä kannattaa edelleenkin kiinnittää huomioita yhteistyön käytäntöihin ja koordinointiin varhaiskasvatuksen ja muiden toimijoiden välillä.

10 POHDINTA

10.1 Luotettavuus ja eettisyys

Hakalan (2008, 173) mukaan yksi tutkimusaineiston tärkeistä kriteereistä on sen luotettavuus. Luotettavuus pohjautuu aineiston sisäiseen luotettavuuteen eli siihen, kuinka hyvin aineisto kuvaa tutkimuksen kohdetta ja ilmiötä, johon tutkimuksessa perehdytään. Kysymysten huolellinen laatiminen, esitestausta ja kysymysten muokkaaminen tarvittaessa vaikuttavat aineiston sisäiseen luotettavuuteen.

Paneuduimme tutkimusprosessin aikana huolella kysymyslomakkeen laatimiseen ja esitestaamiseen ja mielestämme onnistuimme saamaan kyselystä yksiselitteisen, ymmärrettävän ja helposti vastattavan. Työn tavoitteena oli muun muassa selvittää, kuinka hyvin Lappeenrannan varhaiskasvattajat tuntevat yhteistyöprosessin Eksoten perhepalvelujen kanssa sekä perhepalveluissa lapsiperheille tarjolla olevia matalan kynnyksen palveluja. Koska Eksoten perhepalvelujen kokonaisuus on hyvin laaja, olimme rajanneet työssä käsiteltäväksi lapsiperheiden peruspalvelujen ydintä eli perhetyötä, kotipalvelua ja tukisuhdetoimintaa. Halusimme selvittää yhteistyön toimivuutta ja yhteistyölomakkeen käyttöä erityisesti sosiaalipalveluihin ohjaamisen näkökulmasta, sillä tutkimukset osoittavat, että lapsiperheet kokevat saavansa hyvin tukea lapsen kehityksellisiin ongelmiin, mutta eivät niinkään perheen jaksamiseen, vanhemmuuden tukemiseen ja riittämättömyyden kokemukseen (esim. Perälä ym. 2013, 123).

Vastauksia analysoidessamme huomasimme, että vastauksissa painottuivat yhteistyö neuvolan ja esimerkiksi Eksoten perhepalveluiden lasten ja nuorten tutkimuksellisten ja hoidollisten palvelujen kanssa. Totesimme, että saatekirjeessä ja kyselylomakkeessa ei tullut esille painotuksemme sosiaalipalveluihin. Pohdimme, että kyselyssä olisi pitänyt olla ainakin yksi kysymys, jolla olisi erikseen kartoitettu yhteistyötä ja yhteistyölomakkeen käyttöä nimenomaisesti silloin, kun varhaiskasvattajalla on ollut huoli perheen jaksamisesta tai sosiaalisista ongelmista perheessä. Tällaisen kysymyksen puuttuminen ei mielestämme kuitenkaan vaikuta tutkimuksen luotettavuuteen, sillä yksi työn tavoite

oli yleisesti kartoittaa yhteistyölomakkeen käyttöä varhaiskasvatuksessa ja lomaketta käytetään ohjauksessa kaikkiin Eksoten palveluihin. Koemme tällaisen kysymyksen poisjäämisen kuitenkin puutteena, koska olisi ollut mielenkiintoista tässä yhteydessä selvittää, missä määrin varhaiskasvattajat ottavat puheeksi perheiden kanssa heidän jaksamisensa tai elämänhallinnalliset haasteet ja täyttävät perheiden kanssa yhteistyölomaketta Eksoten lapsiperheiden peruspalveluihin.

Myös tutkimusaineiston ulkoisella luotettavuudella on merkitystä. Tällä tarkoitetaan sitä, voiko aineiston perusteella tehdä yleisempiä päätelmiä ilmiöstä. Aineiston ulkoiseen luotettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi otoksen suuruus ja sen edustavuus perusjoukkoon nähden (Heikkilä 2010, 33). Vehkalahti (2014, 43–44) toteaa tutkimuksen luotettavuudesta, että vastausprosentti on eräs tutkimuksen luotettavuuden ilmaisija. Kyselytutkimuksen tyypillinen vastausprosentti on alle 50 %. Vaikka otos eli tutkimukseen valituksi tulleet vastaajat edustavat perusjoukkoaan hyvin, kuten omassa kyselytutkimuksessamme, voi edustavuus olla kyseenalaista, jos vastausprosentti jää kovin alhaiseksi. Työssämme vastausprosentti oli 34, joten voimme pitää tuloksia Lappeenrannan varhaiskasvattajien yleistä mielipidettä edustavana.

Arvioimme tutkimusprosessin alkuvaiheessa, että kysely voisi paisua liian suureksi, jos tekisimme kokonaistutkimuksen eli lähettäisimme kyselyn kaikkiin 18 kunnalliseen päiväkotiin. Tulosten valossa voimme todeta, että perusjoukon määrä olisi kuitenkin ollut riittävän pieni kokonaistutkimuksen tekemiseen, varsinkin kun tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselynä. Myös Heikkilä (2010, 44) toteaa, että jos otoskooksi tulee yli puolet perusjoukosta, kuten omassa tutkimuksessamme, kannattaa tehdä kokonaistutkimus. Otoksemme oli kuitenkin edustava, joten arvioimme, että kyselyn otoksesta saatiin samat tutkimustulokset kuin koko perusjoukosta olisi saatu. Näin tutkimustuloksiamme voidaan pitää luotettavina.

Luotettavuus perustuu myös hyvään tieteelliseen käytäntöön eli siihen, ettei tekstiä ole plagioitu ja lähdeluetteloon on merkitty kaikki työssä käytetyt lähteet (Hakala 2008, 206). Olemme pyrkineet Tutkimuseettisen neuvottelukun-

nan (2012) ohjeistusten mukaisesti huolellisuuteen ja tarkkuuteen lähdemerkinnöissä sekä rehellisyyteen ja eettisyyteen työtä kirjoittaessamme ja tuloksia arvioidessamme. Olemme työssämme viitanneet käyttämiimme julkaisuihin asianmukaisella tavalla, hankkineet tarvittavan tutkimusluvan ja varmistaneet, ettei kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei ole tullut tietoomme. Kysymyslomakkeisiin vastattiin nimettömästi eikä vastaajista pysty tunnistamaan henkilöllisyyttä tai mistä päiväkodista kyselyyn oli vastattu.

10.2 Jatkotutkimusehdotuksia

Kyselyn vastauksissa nousi esille tarve tutustua Eksoten lapsiperheille tarjomiin palveluihin ja palveluun pääsyyn tarkemmin. Eräs jatkotutkimuksen tai opinnäytetyön aihe voisi olla toiminnallinen opinnäytetyö, jossa varhaiskasvatuksen työntekijöille kehitetään sähköinen perehdytys Eksoten tai sote-uudistuksen jälkeen maakunnallisen sosiaalipalvelun tuottajan niihin palveluihin, joissa on selkeä kontaktipinta varhaiskasvatuksen toimintaan, esimerkiksi ennaltaehkäiseviin matalan kynnyksen sosiaalipalveluihin. Huolimatta siitä, että Eksoten alueella lasten ja nuorten palvelujen integrointi on pitkällä, vaikuttaa siltä, että palvelujärjestelmä koetaan edelleenkin jossain määrin monimutkaiseksi. Perehdytyksestä hyötyisivät kyselymme vastausten perusteella sekä uudet että pitkään varhaiskasvatuksessa työskennelleet, jotka kaipaavat päivitystä tietoihinsa muuttuvassa toimintaympäristössä.

Toinen mielenkiintoinen aihe nousee Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman kärkihankkeen Lapsen terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksesta, johon Lappeenrannan kaupunki osallistuu Eksoten neuvoloiden kautta. Tutkimuksessa kartoitetaan muun muassa huoltajien kokemustietoa tuen ja palvelujen saatavuudesta. Olisi mielenkiintoista selvittää, missä määrin huoltajien positiivinen kokemus neuvolan kautta sosiaalipalveluista saatavasta tiedosta vaikuttaa heidän valmiuteensa hakea ja saada tukea vaikeisiinkin perhe-elämän ongelmiin.

Kolmas mielenkiintoinen jatkotutkimus moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen olisi työntekijöiden kokemusten kerääminen Yhteisen työn lomakkeen käy-

töstä. Yhteisen työn lomake on otettu käyttöön Eksotella yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävässä yhteistyössä melko äskettäin, eikä se ole vielä yleisesti tunnettu palveluissa, joten tutkimus tulisi tehdä vasta, kun lomaketta on aktiivisesti käytetty muutaman vuoden ajan.

10.3 Opinnäytetyöhön liittyvät oppimiskokemukset

Opinnäytetyö on korkeakouluopintojen vaativin osuus ja pitkäkestoinen oppimisprosessi, jossa joutuu arvioimaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä suunnittelemaan ja aikatauluttamaan työtä itsenäisesti. Tärkeä osa opinnäytetyöprosessia on tutkivan ja kehittävän työtavan sekä kriittisen ajattelun omaksuminen. Tämä opinnäytetyö on tehty parityöskentelynä, joka osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Olemme prosessin aikana pystyneet hyvin refleктоimaan ajatuksiamme ja oppimaamme toistemme kanssa, mikä on kehittänyt kriittistä ajattelua ja avartanut kummankin katsontakantoja. Myös työparin jaksamisen tukeminen on ollut tärkeää tilanteessa, jossa opinnäytetyötä tehdään työn ja perheen ohella.

Toinen opinnäytetyön tekijöistä ei entuudestaan tuntenut varhaiskasvatusta ja perhepalveluja työnsä kautta. Opinnäytetyön tekeminen lähes täysin uudesta aiheesta antoi mahdollisuuden oppia asioita, joista muutoin ei ole kertynyt kokemusta. Oman mukavuusalueen ulkopuolelle meneminen rohkaisee jatkossakin tarttumaan asioihin, joita ei entuudestaan tunne, mikä on nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassamme tärkeä työelämätaito. Koemme opinnäytetyöprosessin aikana myös yhteistyötaitojemme kehittyneen ja oppineemme tiedonhankinnan taitoja ja olennaisen erottamista epäolennaisesta. Olemme saaneet laajennettua tietojamme opinnäytetyössä esiintyviltä aiemmin tuntemiltamme aihealueilta ja esimerkiksi ymmärryksemme moniammatillisen työskentelyn merkityksestä varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan eri työtehtävissä on syventynyt.

LÄHTEET

Costiander, K. 2017. Yleiskatsaus varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H., Tahvanainen, I. Saarinen, E. (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja, 44-57.

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raitila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, 21-35.

Eksote s.a. Lapsiperheiden tukisuhdetoiminta- tukiperheet ja tukihenkilöt. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/lapsiperheiden-tukisuhdetoiminta/Sivut/default.aspx> [viitattu 14.2.2018].

Eksote s.a.a. Eksote. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/eksote/Sivut/default.aspx> [viitattu 5.1.2018].

Eksote s.a.b. Lasten ja nuorten talot. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/toimipisteet/lasten-ja-nuorten-talot/Sivut/default.aspx> [viitattu 5.1.2018].

Eksote s.a.c. Lasten ja nuorten alkuarviointi, alle 18-vuotiaat. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/lasten-ja-nuorten-alkuarviointi/Sivut/default.aspx> [viitattu 5.1.2018].

Eksote. 2016. Asenne ratkaisee – yhteinen työ Eksoten perhepalveluissa. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/5727/Asenne_ratkaisee_yhteinen_työ_Eksoten_perhepalveluissa_26.9.2016.pdf [viitattu 28.1.2018].

Eksote. 2017. Yhteistyölomake esite 16.10.2017. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/toimipisteet/lasten-ja-nuorten-talot/Documents/Yhteisty%C3%B6lomake%20esite%2016.10.2017.pdf> [viitattu 5.1.2018].

Eksote HR. 2018. Organisaatiokaavio Vastuu- ja tulosalueet sekä tulos- ja toimintayksiköt. 15.01.2018. PowerPoint-esitys.

Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015–2018. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/Documents/HYV%C3%84%20JA%20TURVALLI-NEN%20ARKI%20LAPSELLE.pdf> [viitattu 26.1.2018].

Haapaniemi, L. 2013. Päivähoidon perhetyö Lempäälän kunnassa. Päivähoidon työntekijöiden näkemyksiä yhteistyöstä varhaisessa puuttumisessa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Hakala, J. 2008. Uusi graduopas. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hastrup, A. 2018. Perhekeskuksesta hyötyvät niin perheet kuin ammattilaisetkin. Blogi. Saatavissa: <https://blogi.thl.fi/perhekeskuksesta-hyotyvat-niin-perheet-kuin-ammattilaisetkin/> [viitattu 26.2.2018].

Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prisma Oy.

Heino, T., Eronen, T., Kataja, K., Kestilä, L., Känkänen, P., Paananen, R., Pösö, T. & Rainio, A. P. 2013. Suojassa, syrjässä, selvinneenä – huostaan otetut ja sijoitetut lapset Suomessa. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. HYY Yhtymä: Gaudeamus Oy, 50–68.

Heinonen, H. & Muuronen, K. 2016. Huolen herääminen, asian puheeksi ottaminen ja tuki varhaiskasvatuksessa Teoksessa Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen M., Lahtinen N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (toim.) Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus perhepoliittikan, sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmasta. Jyväskylä: PS-Kustannus, 174–211.

Hiilamo, H. 2017. 15 reseptiä tuloerojen kaventamiseksi. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisu. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2017/06/Hiilamo-15-resepti%C3%A4-tuloerojen-kaventamiseksi-web.pdf> [viitattu 28.1.2018]

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. 2017. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82, 663–675.

Hoppari, R. 2014. Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.

Isoherranen, K. 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 26–48.

Junttila, N. 2015. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Kustannus-osakeyhtiö Tammi.

Kallio, K. P., Stenvall, E., Bäcklund, P. & Häkli, J. 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. HYY Yhtymä: Gaudeamus Oy, 69–87.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030 Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisu 2017:30. Helsinki.

Katisko, Kolkka & Vuokila-Oikkonen. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Malli työssäoppimisen ja ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteutusta varten. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2014:2. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Kempainen, S. 2018. Eksoten tukisuhdetoiminnan määrälliset tiedot 15.2.2018.

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Johdanto: Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 9–18.

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA-hankkeen julkaisu. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf> [viitattu 28.2.2018].

Kotiharju, A. 2012. Matalan kynnyksen lasten ja nuorten talo. *Etelä-Saimaa* 18.9.2012.

Kuikka, M. 2005. Mitä varhaisella puuttumisella tarkoitetaan? Kirjoituskokoelmassa Varpu – lapselle tukea ajoissa. Opettajien Ammattijärjestö ja Opettaja-lehti. *Opettaja-lehti*, 38 B, 6–8. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Varpu-tukea-lapselle-ajoissa.pdf> [viitattu 28.2.2018].

Laki lasten päivähoidosta annetun lain uudistamisesta (580/2015).

Lappeenranta s.a. Varhaiskasvatuksen vastuualue. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetus/Varhaiskasvatus/Varhaiskasvatuksen-vastuualue> [viitattu 4.3.2018].

Lappeenranta s.a.a. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetus/Varhaiskasvatus/Lasten-kotihoito-ja-avoimet-varhaiskasvatuspalvelut/Avoimet-varhaiskasvatuspalvelut> [viitattu 4.3.2017].

Lappeenrannan kaupunki 2016. Varhaiskasvatuksen palveluohjauskäsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=8342bf09-8507-494e-93f7-8a612c7d1d80> [viitattu 2.1.2018]

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2017. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/kehitt%C3%A4minen/vul/lv2:file/download/7dc41f8c12de280aff4f07e53c172c55cfcd8901/Lappeenrannan%20varhaiskasvatussuunnitelma%202017.pdf> [viitattu 26.12.2017].

Lensu, H. & Suursalmi, M-A. 2015. Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa – yhteistyöllä enemmän. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö (AMK). Lappeenranta.

Mahkonen, S. 2015. Varhaiskasvatustilanne. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Mykkänen, J. & Böök, M. 2017. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 75–86.

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17.

Opetushallitus 2017. VASU2017 varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Verkkosivu. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus [viitattu 26.12.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018a. Grahn-Laasonen haluaa 5-vuotiaat maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin - kokeilu käyntiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö 4.2.2018. Tiedote. Saatavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/grahn-laasonen-haluaa-5-vuotiaat-maksuttoman-varhaiskasvatuksen-piiriin-kokeilu-kayntiin [viitattu 14.2.2018].

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018b. Uusi varhaiskasvatustilanne lausunnoille: Lapsen etu keskiöön, henkilöstön koulutustasoa nostetaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 6.2.2018. Tiedote. Saatavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-varhaiskasvatustilanne-lausunnoille-lapsen-etu-keskioon-henkiloston-koulutustasoa-nostetaan. [viitattu 14.2.2018].

Peda.net s.a. Lappeenranta. Varhaiskasvatus. Päiväkodit. Verkkosivu. Saatavissa: <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/paivakodit> [viitattu 4.3.2018].

Peda.net s.a.a. Lappeenranta. Varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen alueet. Verkkosivu. Saatavissa: <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/va> [viitattu 4.3.2018].

Peda.net s.a.b. Lappeenranta. Varhaiskasvatus. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut. Verkkosivu. Saatavissa: <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/av> [viitattu 4.3.2018].

Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste, O. 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. HYY Yhtymä: Gaudeamus Oy, 121–134.

Rekola, L. 2008. Sosiaali- ja terveystieteiden tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 9–25.

Ronkainen, S., Mertala, S. & Karjalainen, A. 2008a. Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa Ronkainen, S. & Karjalainen, A. (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 17–30.

Ronkainen, S., Karjalainen, A. & Mertala, S. 2008b. Graafisen kyselylomakkeen suunnittelu. Teoksessa Ronkainen, S. & Karjalainen, A. (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 31–41.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Analyysin äärellä. Kvali-MOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkkosivu. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopeutus/kvali/L7_1.html [viitattu 25.3.2018].

Salakari, J. 2018. Johtava sosiaalityöntekijä. Sähköpostihaastattelut 14.2.2018, 21.2.2018. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri.

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2017:5.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Sosiaali- ja terveysministeriö s.a. Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita - esite. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba> [viitattu 3.1.2018].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Sosiaalipalvelut. Verkkosivu. Saatavissa: <http://stm.fi/sosiaalipalvelut> [viitattu 15.2.2018].

THL 2015a. Perhetyö. Verkkosivu. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo> [viitattu 28.1.2018].

THL 2015b. Tukiperheet. Verkkosivu. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapsetnuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukiperheet> [viitattu 28.3.2018].

THL 2015c. Tukihenkilöt. Verkkosivu. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapsetnuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukihenkilot> [viitattu 28.3.2018].

THL 2017a. Varhaiskasvatus 2016. Verkkosivu. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tiilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastenpaivahoito> [viitattu 26.2.2018].

THL 2017b. Lastensuojelu 2016. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135628/Tr43_17_LASU.pdf?sequence=3 [viitattu 28.1.2018].

Tietoarkisto 2017. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/otos/otantamenetelmat.html> [viitattu 28.2.2018].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Verkkosivu. Saatavissa: www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto [viitattu 22.12.2017].

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Oy Finn Lectura Ab.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuorenmaa, M., Klemetti, R. & Rajala, R., THL s.a. Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimus. PowerPoint-esitys. Saatavissa: https://thl.fi/documents/10531/3498578/LTH_tutkimus_esittely_FI.pdf/4d808a27-3a2c-4680-babe-da26e09d20f4 [viitattu 4.3.2018].

YHTEISTYÖLOMAKE LASTEN JA NUORTEN TALOON

LOMAKKEEN VASTAANOTTO PVM

LOMAKKEEN KÄSITTELY PVM

LAPSEN / NUOREN PERUSTIEDOT

Lapsen / nuoren nimi	Henkilötunnus
Katuosoite	Postinumero ja -toimipaikka

LAPSEN /NUOREN KOULU/OPPILAITOS/PÄIVÄHOITOPAIKKA (nimi, ryhmä/lu. opettaja)

VANHEMPIEN PERUSTIEDOT

Äidin nimi	Henkilötunnus
Puhelinnumero	Katuosoite
Postinumero ja -toimipaikka	

Isän nimi	Henkilötunnus
Puhelinnumero	Katuosoite
Postinumero ja -toimipaikka	

HUOLTAJUUS

Avio/avoliitto	avio/avoero
yhteishuoltajuus ☐	
yksinhuoltajuus ☐	äiti ☐ isä ☐
rajattu tiedonsaantioikeus ☐	äiti ☐ isä ☐

MUU HUOLTAJA

Nimi	
Puhelinnumero	Katuosoite
Postinumero ja -toimipaikka	
tietääkö toinen vanhempi / huoltaja läheteestä?	☐ kyllä ☐ ei
Äidinkieli	
☐ suomi ☐ ruotsi ☐ venäjä ☐ muu, mikä?	
Tarvitaanko tapaamisissa tulkkia?	☐ Kyllä ☐ Ei

SISÄRUKSET

MUUT PERHEESEEN KUULUVAT HENKILÖT

VANHEMPIEN HUOLI / NUOREN HUOLI / LAPSEN HUOLI (Esim. huolen / ongelmatilanteen kuvaus ja kesto, lapsen / nuoren ja perheen vahvuudet, arjen sujuminen, merkittävät elämänmuutokset, perhe- ja kaverisuhteet).

TYÖNTEKIJÄN HUOLI (Lisäksi lomakkeen liitteeksi toivotaan vanhempien kanssa käsitelty päiväkodin / koulun / oppilaitoksen kuvaus, neuvolan mahdollisesti täyttämän Laps - lomakkeen kopio ja muita mahdollisia tutkimuspapereita/lausuntoja, jotka jouduttavat asian käsittelyä).

Mitä lomakkeen / huolen aiheena olevalle asialle on jo tehty?

LISÄTIETOJA (Esim. nykyiset ja aiemmat tutkimus-, hoito ja yhteistyötahot, merkittävät taustatiedot, somaattiset sairaudet ja lääkitys, lapsen /nuoren kehitys ja oppiminen) Jos asia kiireellinen, voit laittaa esim. toiveen pikaisesta verkostokokouksesta yhteisen toimintasuunnitelman tekemiseksi.

Yhteistyölomakkeen käsittely ja tietojen luovutus (tiedoksi vanhemmille ja työntekijälle):

Lomake käsitellään Perhepalveluiden Lasten ja nuorten talon moniammatillisessa työryhmässä, johon kuuluu edustaja: lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden (lasten- ja nuorisopsykiatria, perheneuvola), lasten ja nuorten kehityksellisten palveluiden (ent. lapsi- ja nuorisovastaanotto), lapsiperheiden peruspalveluiden, perheoikeudellisten asioiden, lastensuojelun ja lastenneurologian poliklinikan työryhmistä. Työryhmän jäsenet koostuvat eri lainsäädännön alla toimivista työryhmistä ja tästä johtuen tarvitsemme vanhempien luvan asian käsittelyyn.

Työryhmän tarkoitus on miettiä tarkoituksenmukaista tukea, tutkimusta tai hoitoa lapselle, nuorelle ja perheelle. Perheeseen ja lähettävään tahoon otetaan lomakkeen käsittelyn jälkeen yhteyttä mahdollisimman pian.

Työryhmässä ei käsitellä päivitysasioita eikä yhteistyölomake toimi lastensuojeluilmoituksena. Tämän lomakkeen allekirjoittamalla lapsen / nuoren huoltaja tai muu laillinen edustaja antaa:

1. Luvan käsitellä lomake Lasten ja nuorten talon moniammatillisessa työryhmässä.
2. Luvan työryhmän jäseninä oleville työntekijöille tuoda tutkimuksen ja hoidon kannalta oleelliset tiedot työryhmän kokoukseen tiedoksi omasta työryhmästä.
3. Välittää lomake sekä edellä mainitut tiedot työskentelyn aloittaville työntekijöille.

Voitte halutessanne rajata suostumuksenne koskemaan vain tietyssä työryhmässä olemassa olevia tietoja tai ilmoittaa, että tietyissä työryhmissä olevien tietojen käyttöön ette anna suostumustanne.

Voitte myös täsmentää alaikäisistä sisaruksista annettavia tietoja, esim. kenestä sisaruksesta tietoja saa antaa tai kenestä ei.

Merkitkää rasti, kenen tietoihin annatte suostumuksenne:

- tiedot lapsen / nuoren
- lapsen / nuoren alaikäisten sisarusten tiedot (ks. myös kohta 4 edellisellä sivulla)

LOMAKKEEN ALLEKIRJOITUKSET:

Vahvistan, että minua on informoitu lomakkeen käsittelystä sekä siitä, mihin tietojani käytetään.

Pvm ja vanhemman / vanhempien / ja nuoren allekirjoitukset**Pvm ja työntekijän allekirjoitus sekä nimenselvennys****LOMAKKEEN TEKIJÄN / - TEKIJÖIDEN TOIMIPAIKKA SEKÄ YHTEYSTIEDOT**

Toimipaikan nimi Puhelinnumero

Katuosoite Postinumero ja -toimipaikka

LÄHETTÄVÄN TAHON YHTEYSHENKILÖ (kenelle tieto suunnitelmasta lähetetään nimi, osoite ja puh.)

Liitteet

VASU- varhaiskasvatussuunnitelma / oppimissuunnitelma

Muut, mitkä _____

YHTEISTYÖLOMAKKEEN TÄYTTÖOHJEET

Vanhempien sekä lapsen ja nuoren kannalta avoin ja kunnioittava toimintatapa on, että lasta, nuorta tai perhettä koskevat huolet otetaan aina ensin puheeksi vanhempien sekä lapsen ja nuoren kanssa mahdollisimman varhain.

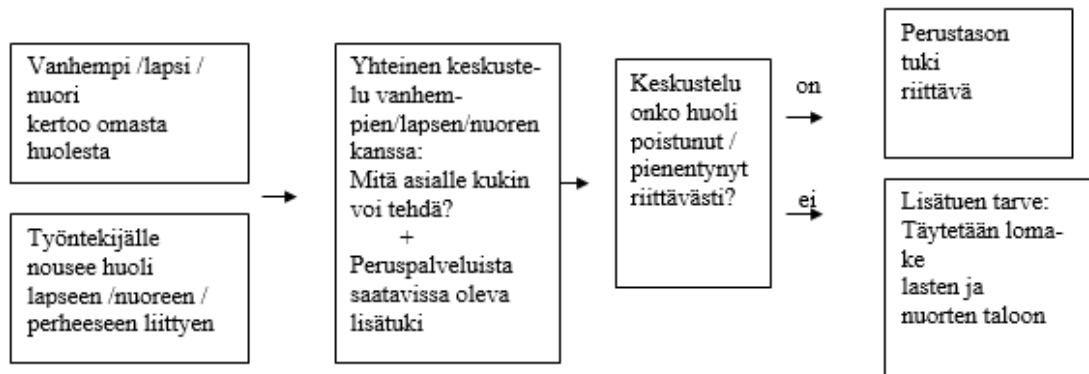
Vanhempien, lapsen ja nuoren kanssa voi yhdessä pohtia mitä huolen suhteen voi tehdä ja mitä tukea peruspalveluissa on asian suhteen tarjota.

Jos huoli ei poistu, täytetään yhteistyölomake Lasten ja nuorten taloon.

Asiakkaiden kannalta mukavinta on se, että huolen havainnut ja puheeksi ottanut työntekijä täyttää lomakkeen asiakkaiden kanssa.

Mikäli vanhemmat ovat eronneet ja heillä on yhteishuoltajuus, riittää toisen vanhemman allekirjoitus, mutta työntekijän on ilmoitettava lomakkeesta ja asiasta toiselle vanhemmalle / huoltajalle.

Molempien vanhempien tulee olla tietoisia yhteistyölomakkeesta ja sen sisällöstä sekä mahdollisista liitteistä ja niiden sisällöstä.

LOMAKKEEN TOIMITTAMINEN PERHEPALVELUIDEN LASTEN JA NUORTEN TALON MONIAMMATILISELLE TYÖRYHMÄLLE

Vanhemmille annetaan ennen lähetystä kopio lomakkeesta.

Allekirjoitettu lomake postitetaan osoitteeseen Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, **Lasten ja nuorten talo, Perhepalveluiden lasten ja nuorten talon moniammatillinen työryhmä, Kasarmikatu 7, 53900 Lappeenranta**

Kiireellisissä tapauksissa tulostetun ja allekirjoitetun lomakkeen voi skannata ja lähettää Eksoten sähköpostiosoitteesta suoraan moniammatilliselle työryhmälle jakeluryhmään PERSO SAS Perhepalvelu. **Tässäkin tapauksessa allekirjoitettu lomake postitetaan osoitteeseen Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Lasten ja nuorten talo, Perhepalveluiden lasten ja nuorten talon moniammatillinen työryhmä, Kasarmikatu 7, 53900 Lappeenranta.**

Päivitetty 2.5.2017

Hyvä varhaiskasvattaja,

teemme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluun sosionomiopintojen opin-
näytetyötä, jossa selvitämme Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijöi-
den kokemuksia yhteistyöstä Eksoten perhepalvelujen kanssa sekä lapsiper-
heille tarjottavien sosiaalipalvelujen tunnettuutta varhaiskasvatuksessa. Opin-
näytetyön aihetta on ollut ideoimassa Lappeenrannan varhaiskasvatusjohtaja.
Aihe on ajankohtainen ja sivuaa valtakunnallisen LAPE-muutosohjelman tee-
maa, jonka keskiössä on ehkäisevien palvelujen ensisijaisuus ja varhaisen
tuen toteuttaminen vahvistamalla peruspalveluja ja kehittämällä varhaiskasva-
tusta tukemaan lapsen hyvinvointia tehokkaammin. Esiopetus on rajattu kyse-
lystä pois.

Päiväkotinne on valikoitunut kyselyyn satunnaisotannalla. Toivomme, että jo-
kaisesta päiväkotiryhmästäne tulisi ainakin yksi vastaus. Vastaamiseen me-
nee noin 10 minuuttia ja kyselyyn pääsee alla olevan linkin kautta. Kysely on
auki 1–12.3.2018.

<https://www.webpolsurveys.com/S/9FAF3DD81D469AFA.par>

Lisätietoja tutkimuksesta saa opinnäytetyön tekijöiltä Sanna Kemppainen,
sähköposti osake012@edu.xamk.fi ja Tiina Maaniitty, sähköposti
otima022@edu.xamk.fi

Varhaiskasvatus ja perhepalvelut. Näkökulmia yhteistyöhön.

Tervetuloa vastaamaan varhaiskasvatuksen ja perhepalvelujen yhteistyötä käsittelevän opinnäytetyön kyselyyn. Tutkimuksen avulla kartoitetaan Lappeenrannan varhaiskasvatuksen ja Eksoten perhepalvelujen välisen yhteistyöprosessin toimivuutta ja varhaiskasvattajien kokemuksia yhteistyöstä.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin kymmenen minuuttia. Vastaukset ovat luottamuksellisia, eikä henkilöllisyytesi tule ilmi tutkimuksen missään vaiheessa.

Lisätietoja tutkimuksesta saat opinnäytetyön tekijöiltä Sanna Kemppainen, sähköposti osake012@edu.xamk.fi ja Tiina Maaniitty, sähköposti otima022@edu.xamk.fi

Taustatiedot

1. Työkokemuksesi varhaiskasvatuksessa:

- alle 3 vuotta
- 3–5 vuotta
- 6–10 vuotta
- yli 10 vuotta

2. Koulutustausta:

Jos sinulla on useampi tutkinto, voit ilmoittaa ne kaikki.

- lastenhoitaja
- lähihoitaja
- lastenohjaaja
- LTO (sosionomi)
- LTO (KK)
- muu, mikä?

Varhaiskasvatuksen yhteistyö Eksoten kanssa

3. Tunnetko varhaiskasvatuksessa käytössä olevan Eksoten yhteistyölomakkeen?

- kyllä, tunnen
- tunnen, mutta en ole käyttänyt sitä
- en tunne
- en osaa sanoa

4. Montako kertaa olet käyttänyt lomaketta perheiden kanssa?

- en kertaakaan
- 1-2
- 3-5
- 6-10
- yli 10 kertaa
- en osaa sanoa

5. Ovatko lomakkeen täyttämisohteet mielestäsi selkeät?

- Kyllä, hyvin selkeät
- Pääosin selkeät, mutta kaipaisin niihin joiltain osin tarkennuksia, mitä tarkennuksia?
- Eivät, miksi?

6. Tiedätkö milloin ja missä tilanteissa yhteistyölomake tulisi täyttää varhaiskasvatuksessa?

- Kyllä, tiedän
- Tiedän toimintatavan pääpiirteittäin, mutta asia ei ole täysin selvä
- Ei, en tunne käytäntöä
- En osaa sanoa

7. Onko yhteistyölomake kokemuksesi mukaan toimiva?

- Kyllä
- Osittain, miltä osin?
- Ei ole, miksi?
- En osaa sanoa

8. Oletko tehnyt varhaiskasvatuksessa työskennellessäsi moniammatillista yhteistyötä Eksoten palvelujen kanssa?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

9. Jos olet, niin montako kertaa?

- 1-2
- 3-5
- 6-10
- yli 10 kertaa
- En osaa sanoa

10. Minkä Eksoten perhepalvelujen yksikön tai yksiköiden kanssa olet tehnyt yhteistyötä?

11. Onko yhteistyö ollut sujuvaa?

- Kyllä, aina
- Pääsääntöisesti kyllä, mutta ei aina
- Pääsääntöisesti ei ole sujuvaa

12. Miltä osin yhteistyö on ollut sujuvaa?

13. Miltä osin yhteistyössä on ollut haasteita?

Eksoten palvelut ja niiden tunnettuus

14. Tunnetko Eksoten lapselle/perheelle tarjoamia matalan kynnyksen palveluja?

- Kyllä, tunnen hyvin
- Kyllä, tunnen joitain palveluja
- Ei, en tunne
- En osaa sanoa

15. Mitä lapsille ja perheille tarjottavia Eksoten palveluja tunnet?

16. Tiedätkö miten ohjata perhe Eksoten palvelujen piiriin, mikäli he eivät ole halukkaita täyttämään Eksoten yhteistyölomaketta varhaiskasvatuksessa?

- Kyllä, olen ohjannut perheitä palveluiden piiriin
- Kyllä, mutta en ole ohjannut
- En, mutta olen kuullut ohjausmahdollisuudesta
- En, enkä ole tietoinen ohjausmahdollisuudesta
- En osaa sanoa

17. Tarvitsetko

työssäsi lisää tietoa Eksoten lapsiperheiden palveluista ja niiden sisällöstä ja saatavuudesta?

- Kyllä, tarvitsen, koska palvelut eivät ole tuttuja
- Kyllä, tarvitsen päivitettyjä tietoja palveluista ja niiden saatavuudesta
- En tarvitse, koska tunnen palvelut hyvin

18. Mitä toivomuksia tai ehdotuksia sinulla on varhaiskasvatuksen ja Eksoten perhepalvelujen yhteistyön kehittämiseksi?

Kiitos vastauksesta!

KUVALUETTELO

Kuva 1. Huolen herääminen, asian puheeksi ottaminen ja tuki varhaiskasvatuksessa. Heinonen, H. & Muuronen, K. 2016, 191. Teoksessa Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen M., Lahtinen N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (toim.) Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus perhepoliittikan, sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmasta. Jyväskylä: PS-Kustannus, 174–211.

Kuva 2. Eksoten perhepalvelut. Eksote HR 15.01.2018. Organisaatiokaavio. Vastuu- ja tulosalueet sekä tulos- ja toimintayksiköt. PowerPoint-diaesitys, 3 [viitattu 26.1.2018].

Kuva 3. Eksoten yhteistyölomakkeen (liite 1) mukainen toimintamalli eri ammattilaisille huolen herätessä. Eksoten yhteistyömake lasten ja nuorten taloon 2.5.17. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/toimipisteet/lasten-ja-nuorten-talot/Sivut/default.aspx> [viitattu 31.1.2018].

Kuva 4. Eksoten perhepalvelut ja prosessikuvaus. Etelä-Karjalan alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015–2018. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/Documents/HYV%20C3%84%20JA%20TURVALLI-NEN%20ARKI%20LAPSELLE.pdf> [viitattu 26.1.2018].

Kuva 5. Vastaajien työkokemus varhaiskasvatuksessa (N=19). Webropol-kysely.

Kuva 6. Vastaajien ilmoittamat Eksoten yhteistyölomakkeen käyttökerrat perheiden kanssa (N=19). Webropol-kysely.

Kuva 7. Yhteistyölomakkeen toimivuuden kokeminen (N=19). Webropol-kysely.

Kuva 8. Varhaiskasvattajien tekemät yhteistyökerrat Eksoten perhepalveluiden kanssa (N=19). Webropol-kysely.

Kuva 9. Vastaajien tietämys perheiden ohjausmahdollisuudesta Eksoten palveluihin, jos perhe kieltäytyy yhteistyölomakkeen täytöstä (N=19). Webropol-kysely.

Kuva 10. Varhaiskasvattajien lisätietotarve Eksoten lapsiperheiden palveluista ja niiden sisällöistä ja saatavuudesta (N=19). Webropol-kysely.